

Буковинський ВІСНИК

державної служби та
місцевого самоврядування

Офіційна хроніка

Державне управління

Місьцеве самоврядування

Наукова думка

Перепідготовка та
підвищення кваліфікації

Статистика, факти, події

№1/2016

Засновник

Чернівецький регіональний центр
перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників органів державної влади,
органів місцевого самоврядування,
державних підприємств,
установ та організацій

Свідцтво про реєстрацію
ЧЦ № 302 від 25.10.2005

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

голова: ЯРМИСТИЙ М. В., директор Чернівецького
регіонального центру перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників органів державної влади,
органів місцевого самоврядування, державних
підприємств, установ та організацій;

заступник голови: ГАКМАН С.М., заступник директо-
ра-начальник науково-дослідного відділу Чернівецького
регіонального центру перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників органів державної влади,
органів місцевого самоврядування, державних
підприємств, установ та організацій;

відповідальний секретар: ХАЛАНКА Л.В., начальник
редакційно-видавничого відділу Чернівецького
регіонального центру перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників органів державної влади,
органів місцевого самоврядування, державних
підприємств, установ та організацій;

члени редакційної колегії:

БУРКУТ І.Г., доцент кафедри політології та державного
управління Чернівецького національного університету
ім. Ю. Федьковича, кандидат історичних наук;
КРУГЛАШОВ А. М., професор, доктор політичних наук,
завідувач кафедри політології та державного управління
Чернівецького національного університету

ім. Ю. Федьковича;
ЛЕНЬКОВ М.І., т.в.о. начальника Управління державної
служби Голодержслужби України у Чернівецькій
області;

МАКСИМЕЦЬ Д.С., директор видавництва «БукРек»,
заслужений журналіст України
СКАБ М. С., професор філологічного факультету Черні-
вецького національного університету ім. Ю. Федьковича;
СМОЛДИРЕВА Т.П., в.о. голови ОО НСЖУ, асистент кафе-

дри журналістики філологічного факультету Чернівецького
національного університету;

УНГУРЯНУ В. М., начальник інформаційно-аналітичного
відділу Чернівецької обласної ради;

ФІСАНОВ В.П., завідувач кафедри міжнародної
інформації Чернівецького національного університету

ім. Ю. Федьковича, доктор історичних наук, професор;
ПАВЛЮК М.В. - депутат Чернівецької обласної ради VI

скликання, кандидат політичних наук
ПАСКАР О.Є. - заступник Чернівецького міського голови

з питань діяльності виконавчих органів ради

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

58001, Чернівці,
вул. Героїв Майдану, 5/52,
Тел/факс: (0372) 552903
E-Mail: buk-visnyk@email.ua

Редакція зберігає за собою право скорочува-
ти й редагувати подані текстові оригінали. Жур-
нал може друкувати матеріали, не поділяючи
думки автора. Статті не рецензуються та не по вер-
таються. За точність наведених даних відповідають
автори. Передрук матеріалів – тільки з дозволу
редакції.
Періодичність виходу журналу – 4 номери на рік

У номері:

Державне управління

Володимир Бойко «Можливості застосування досвіду країн ЄС для реформу-
вання системи професійного навчання державних службовців».....3

Петро Шевчук «Патології у системі державного управління».....8

Микола Ярмистий «Новий Закон України «Про державну службу» як
компетентнісна модель управління людськими ресурсами».....11

Аліна Агопшук «Зелене золото» Буковини - то її ліси».....14

В'ячеслав Хошуляк «Нотаріуси виконують функції державного реєстратора
юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань».....17

Місьцеве самоврядування

Григорій Ванзуряк «Із прихильників реформи ми стали тими, хто взяв на себе
відповідальність її розпочати».....19

Ілля Карлійчук «Маємо багато завдань у сфері житлово-комунального госпо-
дарства».....22

Валерій Романенко «Люди вже зрозуміли, що їх благополуччя залежить ви-
ключно від їх активності і бажання щось змінити у своєму житті».....24

Христина Марчук «Законодавче забезпечення реформи децентралізації».....27

Ольга Чепель «Децентралізація в Чернівецькій області: міфи та реальність».....29

Наукова думка

Олександр Марусяк «Кримський трансфер 1954 р.: формально-юридичний
аспект».....32

Громадянське суспільство

Тетяна Татарчук, Дмитро Міцевич «КУМ»: сприяємо розвитку творчого
потенціалу молоді».....40

Марина Коняк «Спільний простір для взаємодії».....44

Андрій Тужиков «Лабораторія культурних досліджень».....47

Історія успіху кампаній громадського представництва «Український Народний
Дім».....48

Перепідготовка та підвищення кваліфікації

Інформація про підвищення кваліфікації державних службовців місцевих
органів виконавчої влади та посадових осіб органів місцевого самоврядування у
І кварталі 2016 року.....51

Статистика. факти. події

Децентралізація влади та об'єднання територіальних громад - одна з
найважливіших реформ, які реалізуються в області.....21

Керівники об'єднаних територіальних громад поділилися своїми враженнями
від перших ста днів роботи.....23

Керівників районів та об'єднаних територіальних громад навчали готувати
проекти для залучення в область зовнішніх ресурсів.....31

Затверджено Правила етичної поведінки державних службовців.....38

Отримати низку послуг громадяни можуть онлайн завдяки Кабінету електронних
ресурсів.....39

ВОЛОДИМИР БОЙКО,
*директор Чернігівського центру
 перепідготовки та підвищення
 кваліфікації працівників органів
 державної влади, органів місцевого
 самоврядування, державних підпри-
 ємств, установ і організацій*

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ КРАЇН ЄС ДЛЯ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Східне партнерство спиратиметься на взаємні зобов'язання щодо верховенства права, належного управління, дотримання прав людини, поваги до прав меншин і їхнього захисту, а також на принципи ринкової економіки та стабільного розвитку – так зазначається у Повідомленні Європейської комісії до Європейського парламенту та Європейської ради. Східне партнерство спрямовано, зокрема, на розбудову стабільних демократичних інститутів та ефективних державних структур для обслуговування громадян в країнах, що беруть у ньому участь.

Одним з напрямів для досягнення поставленої мети є Угода про асоціацію між Україною та ЄС. В документі зазначається, що асоціація має сприяти поступовому зближенню Сторін, ґрунтуючись на спільних цінностях. Власне, саме на них, а не на визначених наперед нормах, спираються зобов'язання України щодо реформування її системи державного управління. Отже, головне – не запровадження способів вирішення того чи іншого питання в країнах ЄС (тут можуть існувати різні варіанти), а дотримання загальних принципів, насамперед, належного врядування. Вочевидь, що це твердження безпосередньо стосується реформування системи професійного навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні та такого її сегменту як підвищення кваліфікації.

Досі понад дві третини роботи за цим напрямом здійснювала мережа регіональних центрів перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів. В цілому, вона виявила неабияку життєздатність. Але протиріччя в нормативно-правовій базі, що накопичувалися роками, а також останні зміни в освітянському законодавстві та про державну службу вимагають задовільного вирішення питань, що постали. Ключові серед них – це питання власності, отже й фінансування, організаційно-правового статусу, а також статусу управлінців – їхніх керівний склад втрачає право на державну службу, а що набуває – не зовсім зрозуміло.

Як би вони не розв'язувалися, на нашу думку, рішення, що запроваджуватимуться, повинні забезпечити цілісність системи, яка нині знаходиться під загрозою, адже досі вона забезпечувалася не в останню чергу через адміністративний важель – посади державної служби в центрах.

З цієї точки зору варто придивитися уважніше, як подібні проблеми вирішувалися в країнах ЄС, насамперед тих, які не так давно увійшли до складу об'єднання та близькі до України за спільними традиціями. В першу чергу це Польща та країни Балтії. Якщо узагальнити їхній досвід реформування, то помітні такі закономірності:

- підвищення кваліфікації не регулюється освітнянським законодавством, відповідно спеціальні ліцензії для такого роду діяльності отримувати не треба; в окремих випадках (наприклад, навчання з охорони праці, електронне врядування) необхідні дозволи профільних відомств;

- бюджетні кошти розподіляються на за-садах замовлення, але у випадку значної за-площею країни (Польщі) застосовується регіональна ознака;

- вищі навчальні заклади, як правило (крім спеціалізованих), організацією такого роду короткотермінових навчальних заходів не займаються, бо зорієнтовані на принципово інші види діяльності;

- на ринку такого роду послуг не існує монополії – тут діють різні за формою власності юридичні особи, дуже часто – громадські організації, але існують також державні та комунальні;

- існує категорична вимога до суб'єктів різних форм власності – їхні рівні стартові можливості щодо залучення та обслуговування коштів на навчання. Іншими словами, не існує казначейського обслуговування, натомість всі суб'єкти можуть запропонувати цілком конкурентні умови експертам;

- значна частина роботи здійснюється в рамках проектної діяльності за підтримки структур ЄС та інших донорів;

- річне планування передбачає лише ключові напрями, але не конкретні теми, останні визначаються протягом року – відповідно до змін, що відбуваються;

- не існує зобов'язувальних викликів на навчання, лише запрошення; натомість є жорстка вимога до службовців стосовно проходження підвищення кваліфікації у певні терміни; їхнє недотримання призводить до невідворотного покарання;

- дуже часто споріднені за напрямами діяльності юридичні особи утворюють (в тій чи іншій формі) добровільні мережеві об'єднання, в рамках яких здійснюється обмін інформацією та розробками, координація роботи, таким чином посилюю-

чи один одного.

Подібні, але не тотожні підходи мали б запрацювати в Україні. З огляду на специфіку попереднього розвитку системи підвищення кваліфікації, їхні форми дещо відрізнятимуться від тих, що застосовуються у наших сусідів. Головним чином, через наявність сформованої мережі центрів, які тепер виконують більшу частину роботи з підвищення кваліфікації. Засновані вони на основі майна комунальної власності та фінансуються з обласного бюджету. Наявність ліцензії Міністерства освіти і науки України з підвищення кваліфікації досі дозволяла визначати центри як навчальні заклади післядипломної освіти (відповідно до п. 5 ст.18 чинного Закону України «Про освіту»). Але тепер постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 «Про затвердження умов ліцензування освітньої діяльності закладів освіти» (на відміну від попереднього аналогічного документу) не передбачає окремих вимог до ліцензування освітніх послуг із підвищення кваліфікації – тобто не існує процедури, за якою центри можуть отримати нову ліцензію. В новій постанові йдеться виключно про провадження освітньої діяльності у сферах вищої, професійно-технічної, загальної середньої та дошкільної освіти. Вимоги, що висуваються до навчальних закладів, значно перевищують об'єктивні можливості діючих центрів.

Щоправда, досі у центрів є ліцензія на підвищення кваліфікації в галузі «Державне управління». Вона безстрокова, але ж сама зазначена галузь знань існуватиме лише перехідний період (до запровадження галузевих рамок). Тоді й постане питання стосовно зміни організаційно-правової форми – з закладу на іншу.

Поняття «заклад» Цивільний та Господарський кодекси України не визначають. Натомість у згаданих та інших нормативно-правових документах застосовуються похідні поняття «навчальний заклад» «заклад охорони здоров'я», «військо-навчальний заклад»,

«профілактичний заклад», «заклад соціального захисту населення».

Водночас Цивільний кодекс дає визначення терміну «установа», а саме – «установою є організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок цього майна». (п. 3 ст.83).

Установа – це організація, що має право юридичної особи. Діяльність установи не є спеціалізованою за певною галуззю, головне для установи – це мета, визначена засновниками.

Заклад жорстко зорієнтований на галузь діяльності. Таким чином, заклад – це установа, що працює у певній галузі – освіти, хорони здоров'я, соціального захисту населення та ін. Такого роду діяльність підлягає ліцензуванню – відповідно до доп. 6 ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 р. № 222 («освітня діяльність закладів освіти»). Якщо ж юридична особа не проходить процедури ліцензування – це установа.

До речі, спорідненість між закладами та установами простежується в Постанові Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187: вона наукові установи, «що здійснюють навчання здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти» визначає як заклади освіти.

Варіанти вирішення порушеної проблеми, на нашу думку, є такими:

- досягнення визначених постановою вимог ліцензування – це можливо в тому разі, якщо центр стане структурним підрозділом вищого навчального закладу, зокрема – НАДУ; фактично, йтиметься про ліквідацію діючої мережі центрів – шлях абсолютно неприйнятний з огляду на неминуче посилення академізму під час навчання та втрату гнучкості в його організації;

- внесення зміни до постанови уряду від 30 грудня 2015 р. № 1187 шляхом формулювання окремих вимог стосовно підвищення кваліфікації для закладів післядипломної

освіти (центрів та інститутів); цей шлях можливий за умови наявності такого типу навчальних закладів у проекті нового Закону України «Про освіту» та застосування щодо них спеціальних вимог;

- зміна організаційно-правового статусу центрів (вочевидь, рекомендована засновникам після завершення терміну дій ліцензій).

За умови запровадження останнього варіанту вважаємо, що найближчим для нинішніх центрів як юридичних осіб публічного права є організаційно-правовий статус установи.

Відповідно до абзацу другого п. 2 ст. 83 «Цивільного кодексу» «особливості правового статусу окремих видів установ встановлюються законом». На нашу думку, необхідна норма міститься у Законі України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 р. № 889, а саме: «Положення про систему підготовки, перепідготовки, спеціалізації та підвищення кваліфікації державних службовців затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби» – другий абзац ст. 48.

Отже, зазначене Положення повинно стати спеціальним нормативно-правовим актом, де, зокрема, будуть прописані особливості центрів як установ, що здійснюють підвищення рівня професійної компетентності державних службовців та (за аналогією – в майбутньому новому Законі України «Про службу в органах місцевого самоврядування») – службовців органів місцевого самоврядування.

Можливість професійного навчання державних службовців в установах передбачена ст. 48 Закону України «Про державну службу». Водночас закріплення цього права за юридичними особами, «які мають право надавати освітні послуги», вимагатиме уточнень (можливо – у підзаконних нормативно-правових актах чи шляхом внесення змін до ст. 48) з огляду на норми нового освітнянського законодавства (як вже ухваленого, так і такого, що планується до розгляду найближчим часом).

Проект Закону України «Про освіту» № 3491

від 19 листопада 2015 р. передбачає, що «реалізація права на освіту здійснюється через суб'єктів освітньої діяльності, а також шляхом здобуття інформальної та неформальної освіти». Також стверджується, що «особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти».

«Формальна освіта здобувається в закладах освіти, що мають ліцензію на здійснення освітньої діяльності». Вона «передбачає досягнення визначених стандартами освіти результатів навчання», здобуття «визнаних державою кваліфікацій». За результатами видається відповідний документ.

«Неформальною освітою є організована освіта з метою здобуття нових знань, умінь та компетентності, що не передбачає здобуття визнаних державою кваліфікацій за рівнями освіти та отримання документа про освіту, встановленого законодавством».

«Інформальна освіта (самоосвіта) — це самоорганізована освіта, що здійснюється під час позанавчальної щоденної діяльності, пов'язаної з роботою, родиною тощо, та не передбачає інституціоналізованих форм».

Поки Центри існуватимуть як заклади вони здійснюватимуть одночасно формальну та неформальну освіту своїх слухачів. Надалі таку можливість варто зберегти для центрів, що зможуть отримати ліцензії Міністерства освіти і науки України (в разі, якщо існування такого типу закладів післядипломної освіти передбачатиме новий Закон України «Про освіту» та будуть внесені зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187).

Центри як установи зможуть займатися лише неформальною освітою, а формальна (тобто, з досягненням визначених стандартів освіти результатів навчання) перейде до ВНЗ.

Нинішні тематичні короткотермінові семінари, тематичні постійно діючі семінари, семінари-тренінги, конкурс «Кращий державний службовець», формування програм та організація стажувань в органах державної

влади та органах місцевого самоврядування, спеціалізовані навчальні курси, інші види та форми, що можуть бути встановлені спеціальним підзаконним нормативно-правовим актом — це всеналежатиме до неформальної освіти й трактуватиметься як підвищення рівня професійної компетентності (це ширша категорія, ніж підвищення кваліфікації). До формальної освіти належатиме виключно навчання за професійними програмами підвищення кваліфікації.

Разом з тим термін «підвищення кваліфікації» вимагатиме перегляду — чинне українське законодавство визначає його як виключно освітянський (складова післядипломної освіти), що протирічатиме сутності нового терміну «неформальна освіта». Можливо, за допомогою згаданого Положення вдасться виписати спеціальні норми, які матимуть для системи корпоративний характер та не стосуватимуться освітянських вимог. Реглюватиме їх Нацдержслужба України. Вона ж визначатиме приналежність тієї чи іншої юридичної особи до системи. Можливо, запроваджуватиметься їх внутрішня сертифікація.

Таким чином, майбутня система включатиме центри-заклади, центри-установи, ВНЗ, інші юридичні особи. Кожен з них матиме право працювати у визначеній сфері діяльності відповідно до законодавства.

Як установи центри отримують новий організаційно-правовий статус та сферу діяльності, вийшовши з під дії освітянського законодавства. Вони також зможуть «поряд зі своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність, якщо інше не встановлено законом і якщо ця діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню» (ст. 86 Цивільного кодексу), що має посилити їхню конкурентноздатність. Таке рішення, на нашу думку, також передбачає необхідність внесення змін до Бюджетного кодексу України. Нині центри як заклади фінансуються відповідно до пп. «г» п.2 ст. 90 «Видатки, що здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів», а саме:

«До видатків, що здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим і обласних бюджетів, належать видатки на: ... г) післядипломну освіту (на оплату послуг з підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів на умовах регіонального замовлення)». Існує також п. 20 ст. 91 («Видатки місцевих бюджетів, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів»), який дозволяє «підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування». Однак відповідно до розуміння нинішнім українським законодавством терміну «підвищення кваліфікації» нові центри його не здійснюватимуть, адже їхня діяльність як установ до післядипломної освіти не належатиме.

Тому для унеможливлення непорозумінь, на нашу думку, ст. 91 Бюджетного кодексу України має бути доповнена формулюванням «заходи з підвищення рівня професійної компетентності кадрів місцевого значення» або інше подібного змісту.

Крім того, перетворення центрів на установи означатиме актуалізацію низки прихованих тепер загроз та ризиків, насамперед, щодо цілісності системи. Для їх нейтралізації та упередження, на нашу думку, у згаданому Положенні необхідно визначити:

- мету діяльності та завдання центрів, що належатимуть до системи підготовки, перепідготовки, спеціалізації та підвищення кваліфікації державних службовців; це свого роду мінімальні вимоги – засновники можуть їх лише розширяти, але не звужувати (надалі вони мають бути закріплені у статутах центрів);

- перехідний період для їхньої реорганізації (у НАДУ він є, а у центрів – немає);

- вимоги щодо правонаступництва між центрами-закладами та центрами-установами, зокрема, стосовно штатних працівників та передачі майна й фінансування;

- найменування та вимоги до назви центрів;

- можливий склад та кількість

засновників центрів;

- роль та повноваження Національного агентства України з питань державної служби як координатора системи;

- форму та вимоги до змісту установчого акта (статуту чи іншого документа);

- яка юридична особа публічного права може бути органом управління центру;

- виконавчий орган (правління) центру;

- наглядову раду центру;

- мінімальний перелік послуг, що можуть надаватися центрами (в тому числі – платних);

- загальні підходи до формування умов та розмірів оплати праці штатних працівників центрів, а також плати за викладання та методичні розробки;

- умови оплати праці працівників центрів, «які на день набрання чинності цим Законом є державними службовцями і посади яких відповідно до цього Закону не є посадами державної служби, визначаються Кабінетом Міністрів України (з п. 7 розділу XI «Прокінцеві та перехідні положення» нового Закону України «Про державну службу»);

- мінімальні вимоги до структури та штатного розпису центрів;

- норми, що передбачають функціонування центрів як мережі.

Для того, аби своєчасно подати на затвердження проект Положення пропонуємо зібрати в Києві групу у складі трьох директорів центрів, юриста Нацдержслужби та представника НАДУ. Всього – 5 експертів. Їхнє завдання – протягом робочого тижня напрацювати відповідні проекти як частини Положення Час – перший робочий тиждень після 8 березня.

Ми підтримуємо зміни, разом з тим вважаємо, що треба виходити з розуміння необхідності збереження та розвитку попередніх напрацювань.

ПЕТРО ШЕВЧУК,
*кандидат фізико-математичних наук,
 доцент, ст. науковий співробітник
 Львівського регіонального інституту
 державного управління Національної ака-
 демії державного управління при Президен-
 тові України*

ПАТОЛОГІЇ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Як показує історичний досвід, процеси реалізації державної влади зазвичай не є підпорядковані простим лінійним залежностям та чіткій схематизації. В реальному житті суб'єкти управління мають справу з онтологією, розвитком, нелінійною поведінкою складних та відкритих динамічних соціальних систем, для яких властиві стохастичні процеси із суперпозиційними дезорганізаційними та дисфункційними ознаками, що розвиваються досить часто не прогнозовано за наявності значної кількості паралельних або дублюючих об'єктів управління з інваріантними та неоднозначними динамічними характеристиками.

Держави світу стикались, а останнім часом – ще більше, із труднощами, проблемами та недоліками державного управління, що вимагає розуміння природи і причин виникнення певних негативних відхилень у державному управлінні та умінь діяти у кризових умовах.

В контексті цього варто більш детально звернути увагу на можливі патології в державному управлінні, які виступають як значні відхилення у діяльності органів та установ усіх гілок державної влади з вироблення та здійснення організуючих, регулю-

ючих і координуючих впливів на суспільство (чи його частини) від нормальних статичних і динамічних перебігів управління. До цих патологій слід долучити дисфункції, дефекти, дисбаланси, ризики та невизначеності державного управління.

До держав з певним рівнем дисфункціональності можна віднести ті, де відбулась часткова або повна елімінація конституційного імперативу первинності влади народу по відношенню до влади загалом, якій згідно конституційною ідеологією демократичної правової держави народ делегує державно-владні повноваження, а також коли грубо та систематично порушується пріоритет суспільних інтересів над приватними та ігноруються публічні.

Причин дисфункцій державного управління є безліч, однак усі вони можуть бути об'єднані у дві основні групи: на ті, що мають внутрішню природу виникнення (загалом визначаються рівнем здатності вищих посадових осіб приймати адекватні рішення, їхньої підтримки та сприйняття суспільством; прояви внутрішньосистемних конфліктів між впливовими групами політичного класу та політичної еліти; наслідки потужних техногенних катастроф чи природних стихій, гострих міжрелігійних, міжетнічних чи

класових конфліктів) та ті, що є результатом зовнішньої (міжнародної або іноземної) дії, зокрема негативні впливи наслідків світових фінансових та економічних криз; військові дії (в тому числі гібридні, іррегулярні, асиметричні війни); економічні війни та блокади; різноманітні санкції тощо у відношенні до конкретної країни з боку іншої (чи інших).

Значний вплив на дисфункціоналізацію державного управління, безперечно, мають непопулярні кроки урядів щодо економічної, податкової чи соціальної політик.

До факторів дисфункціоналізації державного управління слід також долучити застосування через певні групи впливу технологій «м'якої сили» (англ. – *soft power*) чи «мудрої сили» (англ. – *smart power*), а можливо, і обидвох інструментів одночасно. Вказані дії здійснюються шляхом широкого використання засобів масової інформації (насамперед, теле- та радіомовлення, друкованих та періодичних видань тощо), задіяння всього набору кібератак (соціальних мереж, «паралельного» Інтернету, децентралізованих анонімних мереж); формування та використання груп та колон впливу («п'ятої колони», агентури, підтримки лідерів протестних рухів), розвитку та фінансування соціальних і культурних проєктів (в тому числі релігійного спрямування), які конфрактують із загальноприйнятими у даному суспільному середовищі духовно-моральними цінностями; врахування настроїв різних ідентичностей (а саме культури соціальних відносин і складових системи символів).

Умовно «чорною дірою», що призводить до дисфункційних збоїв державного управління, особливо у дотичності до українських реалій, є всеохопна корупція, а саме руйнації системи управління та національної стабільності шляхом підриву основ законності в політичній системі; монополізації бізнесу олігархічними кланами та витіснення із ринків прозорості і здорової конкуренції; неможливості до-

вгострокового планування бізнесу та його потужна окупація державними корупціонерами; сприйняття корупції на повсякденному рівні вже як суспільної норми, що призводить до деморалізації суспільства, втрати довіри до держави та її інститутів і, в кінцевому результаті, знищення ваги соціального капіталу і переосмислення моральних цінностей.

Під дефектами державного управління слід розуміти неефективні, помилкові та ті, що несвоєчасно приймаються, державні управлінські рішення, виконання чи невиконання яких спричиняє кризи та конфлікти у державі. Серед численної палітри цих дефектів (системні збої; зловмисні субверсійні дії, що призвели до негативних наслідків; недоліки правового забезпечення; дія непереборних сил тощо) найбільш суттєвими є управлінські помилки, які можуть виникати через дію людського фактора і саме тому, «що здатність людського розуму для уявлення та вирішення складних проблем досить незначна у порівнянні з масштабами проблем», та гіпертрофованої надмірності бюрократичної автономії.

Найголовніше те, щоби інтегровані або кумулятивні параметри цих помилок не перевищували критичні норми, поза якими процеси управлінської функції держави значно зменшуються. Управлінські помилки надзвичайно дорого «кошують» суспільству.

До основних видів дисбалансів державного управління, які є також критичними для українського соціуму, слід долучити труднощі з виконанням системою владних органів своїх стандартних функцій у складних та швидкозмінних умовах сьогодення; сповільнене приведення цих функцій у відповідність до реалій ситуації; недостатня гнучкість механізмів державного управління; з'ява у частини суспільства певного «невротичного» менталітету, станів аномії, нігілізму, ціннісної невизначеності та навіть неприхованої ненависті до всього

українського (в першу чергу до мови), зумовлених взаємною недовірою між державою та громадянами; суттєвий бюджетний дефіцит коштів, неадекватність та недоведення до логічного впровадження (чи реалізації) задекларованих та обіцяних суспільству реформ.

Більшість реформ, ініційованих урядом, постійно стикаються із протиріччями та несприйняттям із боку багатьох верств українського суспільства через дисбаланс між реальними публічними інтересами населення та тими інтересами, що позиціонуються та «просуваються» владою саме як публічні інтереси. Влада вже давно не може (або не хоче) зрозуміти, що однією із головних причин гальмування виконання задекларованих нею реформ була і залишається їхня недостатня підтримка з боку населення, бо саме досвід держав, які здійснювали глибокі перетворення, засвідчує, що реальний успіх трансформаційних процесів можливий лише тоді, коли реформи та їхні результати відповідають інтересам і сподіванням широких верств населення.

Ризики в державному управлінні мають значну потенційну дію на всю систему управління загалом та її підсистеми зокрема. І всі можливі ризики почасти є наслідком дії ентропійної актуалізації невизначеностей (чи інших ризикофакторних детермінантів), що мають місце за сучасних умов реалізації державного управління, та знаходяться під впливом глобалізаційних процесів та загроз міжнародного тероризму.

Враховуючи той факт, що «кількість інформації в системі виступає мірою організованості системи, так само ентропія системи є мірою дезорганізованості системи; одне дорівнює другому, однак з протилежним знаком», тому наявність достатньої інформативності можна вважати чинником самовпорядкування та дехаотизації системи.

Влада аж ніяк не має права переступати лімітовану межу ризиків, причиною чого здебільшого є репутаційні ризики та непрофесіоналізм управлінської еліти, які мо-

жуть привести до неочікуваних прогресуючих наслідків та стати загрозою національній безпеці держави загалом.

Необхідне встановлення репера змістовних відмінностей між дефініціями «ризик» та «невизначеність», під якою слід розуміти об'єктні індивідуальні обмеженості людських можливостей у повній мірі охоплювати і сприймати точки виникнення біфуркацій та подальший розвиток можливих сценаріїв цього управління. Вказану межу можна встановити, використовуючи критерій вимірюваності, а саме відокремлювати «вимірюваний ризик та невимірювану невизначеність» і одночасно протиставляти «ризик як відомий шанс, дійсній невизначеності», однак реально віднайти цей перехід іноді досить складно, тому що проблеми, які вони породжують, можуть бути суперпозиційними.

Важливими ознаками державного управління, що вирівнюють та згладжують дію негативних чинників, виступаючи своєрідними демпферами є резистентність (від лат. – *resistentia* – опір, протидія), що визначає властивість цієї системи та держави загалом протистояти, чинити опір негативним впливам, та резильєнтність (від англ. – *resilience* – пластичність, пружність), яка відображає життєздатність суб'єктів управління за умов складного соціально-економічного стану досягнути не просто успіху взагалі, а досягти його соціально визнаним шляхом, що узгоджується із загальноприйнятими суспільними нормами моралі.

Надзвичайно важливим є спрямування усіх зусиль на побудову не просто держави, а сильної Української держави, здатної протистояти не лише сучасним зовнішнім загрозам, але й володіти ефективним державним управлінням із значним рівнем резистентності та резильєнтності щодо можливих викликів. Саме слабкість та розпад держав, як зауважив Ф. Фукуяма, виступають джерелом багатьох найбільш серйозних світових проблем.

МИКОЛА ЯРМИСТИЙ,

*к. н. з державного управління,
директор Чернівецького
регіонального центру перепідго-
товки та підвищення кваліфікації
працівників органів державної влади,
органів місцевого самоврядування,
державних підприємств, установ та
організацій,*

НОВИЙ ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ» ЯК КОМПЕТЕНТІСНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ

Положення про те, що існуюча система державного управління в Україні не відповідає вимогам часу, вже не є предметом дискусій. Ще 2006 року програмою SIGMA було проведено оцінку державного управління та державної служби України. Були виявлені та озвучені наступні проблеми, які зберігаються і до тепер: недостатній рівень професійності державної служби; відсутність чіткого розмежування адміністративних та політичних посад; недостатній рівень впровадження принципів політичної нейтральності; недосконала система підготовки та управління кадрами та інші. У демократичному суспільстві державна служба забезпечує дотримання прав та свобод людини і громадянина через надання фізичним і юридичним особам якісних державних послуг. Для цього використовується якісна модель управління людськими ресурсами та забезпечення органів влади високопрофесійними кадрами.

В Україні процес проведення адміністративної реформи тільки розпочався. У грудні 2015 році Президент України підписав Закон України «Про державну службу», який дає старт реформі системи державної служби. З першого травня 2016 року цей закон повинен вступити дію і має

забезпечити нову якість державної служби відповідно до кращої європейської практики, запровадити нові засади діяльності органів влади на принципах верховенства права, професіоналізму, політичної неупередженості, забезпечення рівного доступу до державної служби. Закон передбачає запровадження низки реформаторських новацій.

Зокрема державна служба стане деполітизованою. Державний службовець не має права бути членом політичної партії, якщо такий державний службовець займає посаду державної служби категорії «А». На час державної служби на посаді категорії «А» особа зупиняє своє членство в політичній партії (ст.10, п.3). Запроваджується нова система управління державною службою, яка передбачає Комісію з питань вищого корпусу державної служби та відповідні конкурсні комісії та посаду керівників державної служби з широкими повноваженнями кадрового забезпечення органів влади (розділ 3 закону). Відповідно до закону запроваджуються європейські стандарти щодо правового та соціального захисту службовців.

Головним досягненням нового закону про державну службу є запровадження компетентнісної моделі управління людсь-

кими ресурсами в органах державної влади, яка передбачає нові підходи до кадрового забезпечення органів державної влади: вступ на усі посади державної служби лише за конкурсом на основі особистих якостей та досягнень кандидатів на посади, виключення будь-яких корупційних механізмів при вступі та проходженні державної служби, кар'єрну мотивацію, підвищення кваліфікаційних вимог та об'єктивне оцінювання результатів роботи державних службовців. Відповідно до ст.21 закону вступ на державну службу здійснюється шляхом призначення громадянина України на посаду за результатами конкурсу. Відповідно до європейської практики закон визначає також загальні вимоги до особи, яка претендує на зайняття посади державної служби (ст. 20):

1) для посад категорії «А» - загальний стаж роботи не менше семи років; досвід роботи на посадах державної служби категорій «А» чи «Б» або на посадах не нижче керівників структурних підрозділів в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах у відповідній сфері не менш як три роки; вільне володіння державною мовою, володіння іноземною мовою, яка є однією з офіційних мов Ради Європи;

2) для посад категорії «Б» у державному органі, юрисдикція якого поширюється на всю територію України, та його апараті - досвід роботи на посадах державної служби категорій «Б» чи «В» або досвід служби в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності не менше двох років, вільне володіння державною мовою;

3) для посад категорії «Б» у державному органі, юрисдикція якого поширюється на територію однієї або кількох областей, міста Києва або Севастополя, та його апараті - досвід роботи на посадах державної служби категорій «Б» чи «В» або досвід служби в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах підприємств,

установ та організацій незалежно від форми власності не менше двох років, вільне володіння державною мовою;

4) для посад категорії «Б» в іншому державному органі, крім тих, що зазначені у пунктах 2 і 3 цієї частини, - досвід роботи на посадах державної служби категорій «Б» чи «В» або досвід служби в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності не менше одного року, вільне володіння державною мовою;

5) для посад категорії «В» - наявність вищої освіти ступеня молодшого бакалавра або бакалавра, вільне володіння державною мовою.

Вказана стаття закону запроваджує новий механізм добору кадрів в органи влади та просування по службі державних службовців, визначає чіткі професійно-кваліфікаційні вимоги до посад певних категорій. На практиці це означає, що особа, яка має бажання вступити на державну службу, для прикладу, на посаду категорії «А», без стажу роботи не менше семи років; досвід роботи на посадах державної служби не нижче керівників структурних підрозділів в органах влади, або досвіду роботи на керівних посадах у відповідній сфері не менш як три роки; а також без вільного володіння державною мовою, володіння іноземною мовою, яка є однією з офіційних мов Ради Європи не має права приймати участь у конкурсі на цю посаду.

Майже мінімальні вимоги до посад категорії «В» - спеціалістів: достатньо освітній рівень бакалавра і стажу роботи не потрібно взагалі. Як бачимо, законодавча модель добору кадрів виключає можливість вступу на державну службу професійно не підготовлених осіб особливо на керівні посади категорій «А» і «Б». Разом з тим, підвищує мотивацію і дає можливість просування по службі особам, які проявили свої професійні якості на нижчих посадах і мають певний

досвід роботи в органах державної влади або місцевого самоврядування.

Важливим аспектом в управлінні людськими ресурсами є оцінювання результатів службової діяльності (ст. 44). Результати службової діяльності державних службовців щороку підлягають оцінюванню для визначення якості виконання поставлених завдань, а також з метою прийняття рішення щодо преміювання, планування їхньої кар'єри, виявлення потреби у професійному навчанні. Державним службовцям створюються умови для підвищення рівня професійної компетентності шляхом професійного навчання. Зокрема Керівник державної служби забезпечує організацію професійного навчання державних службовців, підвищення кваліфікації державних службовців на робочому місці, а також має право відповідно до закону закуповувати послуги, необхідні для забезпечення підвищення кваліфікації державних службовців, у підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, фізичних осіб (ст. 48).

Управління людськими ресурсами неможливо без заохочення та соціально-побутового забезпечення державних службовців (ст. 53, 54). За бездоганну та ефективну державну службу, за особливі заслуги до державних службовців можуть застосовуватися такі види заохочень, як оголошення подяки; нагородження грамотою, почесною грамотою, іншими відомчими відзнаками державного органу; дострокове присвоєння рангу в порядку, визначеному цим Законом; представлення до нагородження урядовими відзнаками та відзначення урядовою нагородою (вітальний лист, подяка, почесна грамота); представлення до відзначення державними нагородами.

На правовому рівні згідно з новим законом в системі державної служби запроваджуються чіткі критерії оплати державних службовців. Схема посадових окладів на посадах державної служби визначається щороку Кабінетом Міністрів України під час

підготовки проекту закону про Державний бюджет України на наступний рік з урахуванням юрисдикції державних органів, а також виходячи з того, що мінімальний розмір посадового окладу групи 1 у державних органах, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, становить не більше семи мінімальних розмірів посадового окладу групи 9 у державних органах, юрисдикція яких поширюється на територію одного або кількох районів, міст обласного значення (ст.). І нарешті на законодавчому рівні визначені і критерії формування окладу державних службовців. Мінімальний розмір посадового окладу групи 9 у державних органах, юрисдикція яких поширюється на територію одного або кількох районів, міст обласного значення, не може бути менше двох розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом (ст.). А це означає, що розмір зарплати державних службовців прив'язаний до загальної економічної та фінансової ситуації в державі та практично не залежить від рішення керівництва центральних та місцевих органів влади.

В цілому нова модель управління людськими ресурсами в системі державної служби відповідає стандартам функціонування публічної служби в європейських державах. Забезпечення рівного доступу до державної служби на засадах професіоналізму та політичної неупередженості, відкрите і прозоре функціонування органів влади з метою якісного надання адміністративних послуг кардинально міняють суть і значимість державної служби в Україні.

АЛІНА АГОПШУК,
*прес-секретар Чернівецького
 обласного управління лісового та
 мисливського господарства*

«ЗЕЛЕНЕ ЗОЛОТО» БУКОВИНИ – ТО ЇЇ ЛІСИ

Майже 260 тисяч гектарів. Саме таку площу займають ліси у Чернівецькій області. Завдяки раціональній діяльності лісгоспів, які господарюють на 234 тисячах гектарів державного лісового фонду, зелене багатство приносить державі мільйони гривень податків, платежів та соціальних внесків. Крім експлуатаційних особливостей, ліси відіграють і рекреаційну та захисну роль. А ще вони – годувальники гірських районів, де ведення лісового господарства та переробка деревини є однією із найважливіших сфер діяльності.

Лісове господарство на території Буковини ведуть 15 лісгосподарських підприємств Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства. Вони виконують цілий комплекс робіт з охорони, захисту і примноження лісового та мисливського фонду. Окрім цього, лісгоспи реалізують продукцію лісозаготівлі і переробки місцевим та іноземним споживачам.

Головне завдання – лишити ліси для нащадків. Лісова галузь для Буковини відіграє важливу соціально-економічну роль. Проте найголовніше її завдання – це охорона і примноження зеленого фонду області. Над цим трудяться покоління лісівників. Саме завдяки їм ми маємо зараз багаті буковинські ліси. Такі зелені насадження ми залишимо і нашим нащадкам.

Понад 2500 гектарів державного лісового фонду після проведення господарських заходів відновили буковинські лісгоспи у

минулому 2015 році. Майже 1550 гектарів відвели під природне поновлення, яке дає високопродуктивні лісові насадження, а на 990 гектарів лісокультурниці посадили лісові культури. При цьому, на нелісових землях державного лісового фонду створено 5,3 гектара нових лісів з метою збільшення лісистості Чернівецької області до оптимального рівня.

Щоб кожної весни забезпечити лісокультурну кампанію якісним садивним матеріалом, лісгоспи самостійно вирощують сіянці та саджанці основних лісоутворюючих та декоративних деревних порід. Для цього кожне підприємство має власні лісові розсадники. Для потреб лісовідтворення, яке розпочнуть на весні 2016 року, тут виростили 5 мільйонів сіянців. Окрім цього, в наявності є майже 19 тонн насіння. Його використовують для створення лісових культур та вирощування садивного матеріалу.

Ведення лісового та мисливського господарства потребує великої затратити сил та ресурсів, відповідно й гідного фінансування. Потреба у коштах галузі минулого року складала 119 мільйонів гривень. Ці гроші практично у повному обсязі лісгоспи заробили самостійно.

Гідні умови праці – для кожного працівника

Близько 3 тисяч буковинців працює у лісовій галузі Чернівецької області. Серед них – не тільки лісівники, які займаються охороною державного лісового фонду. Бухгалтери, економісти, механіки, інженери – усі професії, які дотичні до цієї сфери діяльності, не перерахувати.

Усі права та вимоги до працівників прописують у колективних договорах. Щороку ці угоди переглядають, доповнюють та розширюють. Традиційно, колективні договори у кожному із лісгоспів є соціально спрямованими. Їх мета – якнайширше гарантувати гідні умови праці та дотримання прав працівників. Важливим пунктом є належна охорона праці на виробництві.

Середня заплата у сфері лісового господарства складає майже 4100 гривень. Вона значно вища середнього показника оплати праці по області.

Працюємо для держави

У багатьох районах лісова галузь є не тільки основним роботодавцем, а ще й платником податків. Майже 93 мільйони гривень податків, зборів та обов'язкових платежів перерахували лісгоспи на користь країни у 2015 році. З цієї суми понад 60 мільйонів надійшли до державної скарбниці. Місцеві бюджети поповнились на 33 мільйони. Єдиного внеску, що відраховується до Пенсійного фонду, сплачено 50 мільйонів гривень.

Попри таке податкове навантаження, лісгоспи інвестували у власну діяльність 38 мільйонів. Із цієї суми понад 11 мільйонів витратили на модернізацію та переоснащення виробничого обладнання у зв'язку із мораторієм на експорт ділової необробленої деревини.

Також лісгоспи отримали майже 38 мільйонів чистого прибутку.

На часі - модернізація

З листопада 2015 року в Україні введено мораторій на продаж необробленої деревини за кордон. Зміна експортної політики суттєво вплинула на діяльність лісової галузі. Перед підприємствами постало завдання знайти фінансування, необхідне для якісного ведення лісового господарства.

Після вступу в дію законодавчих змін лісгоспи Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства не експортували жодного кубометра ділової деревини. За закордонними контрактами згідно із чинним законодавством продається лише низькосортна сировину, на яку немає попиту всередині країни.

Для порівняння, за січень цього року на експорт продано лише 1,7 тис. кбм деревини. Рік тому, за такий же період, експортовано 25,4 тис. кбм лісосировини. Це призвело до того, що грошові надходження лісгоспів різко та критично зменшились. За січень 2015 року підприємства отримали за експортні операції 705,12 тис. доларів США, а за січень 2016 року – лише 43,68 тис. доларів США, що у 16 разів менше.

Щоб вийти із ситуації, що склалася, лісгоспи заздалегідь готували власні виробничі потужності для нарощення переробки деревини. Вони відремонтували виробничі приміщення, лісопильне та деревообробне обладнання, придбали нові лінії і верстати для обробки деревини, а також сушильне обладнання. Оновлення деревообробних цехів триватиме і у 2016 році.

Проте нарощення виробничих потужностей – це ще не гарантія фінансового успіху лісгоспів. Адже, крім випуску продукції переробки, необхідно знайти ринок вигідного збуту для неї. А наразі це – непросте завдання.

Розвивають туризм та допомагають АТОвцям

Лісгосподарські підприємства області мають широкий потенціал для розвитку туризму. На базі лісництв можна організовувати відпочинок упродовж усього календарного року. Активну роботу в цьому напрямі вже розпочало ДП «Берегометське лісомисливське господарство». Наразі цей лісгосп може при-

йняти майже 60 відпочивальників. Їм пропонують такі послуги: проживання, харчування, екскурсії за визначеним маршрутом, відвідування рекреаційних містечок і музеїв, проведення майстер-класів, купання у водоспадах, рибальство та полювання у спеціально відведених для цього місцях. За попередньо укладеними угодами з власниками приватних садиб підприємство реалізовуватиме квитки на туристичні фірштеги.

ДП «Берегометське ЛМГ» вже отримало перші грошові надходження до свого бюджету від розвитку туризму та рекреації.

У програму розвитку туристичної галузі в гірській лісовій місцевості на базі ДП «Берегометське ЛМГ» включено також реабілітацію військових, які повертаються із зони Антитерористичної операції. В оздоровчий тур входить, зокрема, комплекс базових медичних послуг та робота психологів згідно з корекційними програмами. За минулий рік тут оздоровили майже 600 учасників АТО та членів їхніх сімей.

В'ЯЧЕСЛАВ ХОХУЛЯК,
*начальник Головного
територіального
управління юстиції
у Чернівецькій області*

НОТАРІУСИ ВИКОНУЮТЬ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРАТОРА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ, ФІЗИЧНИХ ОСІБ - ПІДПРИЄМЦІВ ТА ГРОМАДСЬКИХ ФОРМУВАНЬ

Відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» (із змінами, далі – Закон), а саме: пункту 5 статті 1, статті 6 Закону нотаріус визначений державним реєстратором юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Пунктом 14 статті 1 цього Закону визначено коло відносин, щодо яких нотаріус є державним реєстратором - у разі державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, крім державної реєстрації політичних партій, всеукраїнських професійних спілок, їх об'єднань, всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців; відокремлених підрозділів іноземних неурядових організацій, представництв, філій іноземних благодійних організацій, постійно діючих третейських судів, засновниками яких є всеукраїнські громадські організації, всеукраїнських творчих спілок та їхньої символіки, державної реєстрації структурних утворень та територіальних осередків вищевказаних суб'єктів, підтвердження всеукраїнського статусу громадського об'єднання.

Статус нотаріуса як державного

реєстратора встановлюється нормами цього Закону і не відрізняється від статусу інших реєстраторів щодо:

- обсягу повноважень;
- прийняття та перевірки документів;
- зупинення розгляду документів;
- відмови у державній реєстрації;
- розгляду документів (в тому числі строків розгляду);
- проведення реєстраційних дій та роботи з Єдиним державним реєстром;
- формування реєстраційних справ;
- виправлення помилок;
- оскарження дій реєстратора.

При цьому слід зауважити, що нотаріус, який провів реєстраційну дію, не зберігає реєстраційну справу, а протягом трьох робочих днів з дня її проведення надсилає документи, подані для проведення реєстрації, відповідному суб'єкту державної реєстрації, уповноваженому зберігати реєстраційні справи, а саме: до виконавчих органів міської ради міст обласного та/або республіканського Автономної Республіки Крим значення, Київській, Севастопольській міських, районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій за місцезнаходженням юридичної особи

особи, фізичної особи - підприємця, в яких відповідно до ч. 3 статті 29 Закону зберігаються реєстраційні справи.

Справляння плати (адміністративного збору) у сфері державної реєстрації встановлено ст. 36 Закону. Щодо відносин, стосовно яких реєстраційні дії вчиняє нотаріус, можна виокремити наступні платежі:

- 0,3 мінімальної заробітної плати - за державну реєстрацію змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі, крім внесення змін до інформації про здійснення зв'язку з юридичною особою;

- 0,1 мінімальної заробітної плати - за державну реєстрацію змін відомостей про прізвище, ім'я, по батькові або місцезнаходження фізичної особи - підприємця;

За виправлення технічної помилки, допущеної з вини заявника, справляється адміністративний збір у розмірі 30 відсотків адміністративного збору, встановленого частиною першою статті 29 Закону.

За надання відомостей з Єдиного державного реєстру справляється плата в такому розмірі:

- 0,05 мінімальної заробітної плати - за надання виписки для проставлення апостилю та витягу в паперовій формі;

- 0,07 мінімальної заробітної плати - за надання документа в паперовій формі, що міститься в реєстраційній справі.

Адміністративний збір та плата за надання відомостей з Єдиного державного

реєстру справляються у відповідному розмірі мінімальної заробітної плати у місячному розмірі, встановленої законом на 1 січня календарного року, в якому подаються відповідні документи для проведення реєстраційної дії або запит про надання відомостей з Єдиного державного реєстру, та округлюються до найближчих 10 гривень.

Частиною 3 статті 37 Закону встановлено, що фінансове забезпечення приватних нотаріусів та акредитованих суб'єктів здійснюється за рахунок 60 відсотків коштів адміністративного збору, що залишається у приватних нотаріусів або акредитованих суб'єктів, які здійснили державну реєстрацію.

Розглядаючи питання оплати послуг з реєстрації приватними нотаріусами, слід також враховувати норми Закону України «Про нотаріат», зокрема вимоги частини 3 статті 31 цього Закону, якою встановлено, що оплата додаткових послуг правового характеру, що надаються приватними нотаріусами і не належать до вчинюваної нотаріальної дії, провадиться за домовленістю сторін.

Таким чином, оплата дій приватного нотаріуса як державного реєстратора провадиться відповідно до вимог Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань», а оплата його послуг як спеціаліста-правника за надання додаткових послуг правового характеру здійснюється відповідно до вимог статті 31 Закону України «Про нотаріат», тобто за домовленістю сторін.

Статистика, факти, події

В області активізується процес вивчення іноземної мови державними службовцями та посадовими особами місцевого самоврядування

Про те, наскільки важливим сьогодні є знання англійської мови державними службовцями та посадовими особами місцевого самоврядування, а також про забезпечення професійної компетентності посадовців з мовної підготовки, йшлося 27 січня під час круглого столу «Проголошення року англійської мови в Україні як фактор забезпечення інтеграції України до європейського

та світового політичного, економічного і науково-освітнього простору». У процесі обговорення було запропоновано низку пропозицій, серед яких – запровадження додаткових інтенсивних курсів іноземної мови для працівників органів державної служби та місцевого самоврядування, участь у програмах обміну, тренінгових програмах для «занурення» у мовне середовище тощо.

ГРИГОРІЙ ВАНЗУРЯК, голова Глибоцької об'єднаної територіальної громади

ІЗ ПРИХИЛЬНИКІВ РЕФОРМИ МИ СТАЛИ ТИМИ, ХТО ВЗЯВ НА СЕБЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЇЇ РОЗПОЧАТИ

Коли в області активно обговорювався процес об'єднання громад, ми спочатку були тільки прихильниками реформи, а коли справа дійшла до прийняття рішення, то стали її активними учасниками. Десять голів об'єднаних територіальних громад взяли на себе зобов'язання розпочати дану реформу на Буковині.

Не можу сказати, що нам дуже легко, що у нас все є і все буде. Це важка і кропітка щоденна праця. Роботу із проведення децентралізації в Україні можна порівняти з народженням дитини. Про свій прихід у світ немовля сповіщає голосним криком. Після того, як відбулися вибори, перед нами постало питання виходу на прямі міжбюджетні відносини. Ми також почали «кричати», шукати союзників, переконувати населення, щоб отримати ці міжбюджетні трансфери.

Потім постало питання формування нової структури. До сьогодні не всі закони прописані, Постанова Кабінету Міністрів України № 268 від 2006 року вже не відповідає сьогоdnішнім реаліям. Але, зрештою, ми почали рухатися, потроху «ставати на ноги». Зараз чекаємо отримання субвенції, адже на об'єднані територіальні громади України виділено 1 млрд. грн., почали отримувати податки у розмірі 60%, що є суттєвим фінансовим надходженням. Тому ми вже маємо змогу щось прогнозувати, формувати пріоритети, з'явилося бачення того, в якому напрямку

потрібно рухатися і розвиватися.

Додаткові можливості перед буковинськими громадами відкриває врегулювання Перспективного плану. Фактично, зараз на Буковині перспективний план існує в образі тих 10 громад, які об'єдналися. Всі інші територіальні громади сьогодні можуть об'єднуватися чи об'єднувати навколо себе інші громади, головне, щоб це було добровільно. Поясню, чому я є прихильником добровільності. Коли обговорюється якесь питання, важливо, щоб населення розуміло, куди ми йдемо і що за чим відбувається. Інформація обов'язково має дійти до виборця. Хочу відзначити, що під час об'єднання, ми шість разів збирали громади у різних населених пунктах, шість разів обговорювали, доводили, сідали з олівцем і рахували кожну копійку, яка має надходити у громаду.

Зрозуміло, що ті надходження, які сьогодні залишаються в нас, частково зачіпають інтереси району, інтереси інших галузей, але реформа неминуча, вона потрібна, і тільки завдяки цій реформі, я глибоко переконаний, ми можемо в Україні щось змінити на краще.

Основна проблема в тому, що ми уже почали діяти як громада, а законодавства для функціонування об'єднаних територіальних громад в окремих галузях і напрямках наразі немає. Тому з кожним кроком намагаємося звертатися до Верховної Ради, Кабінету Міністрів України, щоб ці пропозиції були викладені законодавчо.

З початку нашого об'єднання ми розуміємо, що за нашою діяльністю ретельно спостерігають сусіди, які не об'єдналися. І позиція їх така: вистоять об'єднані громади – по їхньому шляху підемо і ми, не вистоять – значить, наслідування і змін не буде. Ще один досить важливий момент: у випадку, якщо та чи інша громада захоче приєднатись до вже об'єднаної, потрібно запровадити спрощений механізм дооб'єднання, щоб у міжвиборчий період не запускати процесу нових виборів і, відповідно, не витратити додаткових коштів.

Щодо фобії про урізання штатів в громадах, які приєднуються, хочу сказати зі свого досвіду, що весь штат, який був у сільській раді, що об'єдналася, залишився без змін – і землевпорядник, і соціальний працівник, і діловод продовжують працювати. Лише сільський голова став старостою і не має фінансових повноважень. Тому важливо, мабуть, все ж таки надати можливість громадам об'єднуватись, не руйнуючи структури.

Коли формується програма перспективного розвитку, громада вже приблизно знає, скільки вона має коштів. Для прикладу, раніше Михайлівська сільська рада мала чотириста тисяч і це був майже весь її річний бюджет, то сьогодні вона має близько півмільйона тільки на розвиток. Про такі гроші громада раніше могла тільки мріяти. Зараз вони вже самі приймають рішення, на що ці кошти спрямовувати – на освітлення, ремонт доріг чи вирішення якихось інших нагальних потреб.

У нас є декілька сільських рад, що, за результатами і фінансовими показниками, «невитягують». Маючи досить малі надходження, вони залишили у своїй структурі по два-три працівники. Скажіть, будь ласка, якщо сільський голова збирає податки тільки собі на заробітну плату, то чи функціонально ефективна ця сільська рада? Я розумію, боляче говорити про якусь ліквідацію чи щось подібне, але, виходить так, що громада утримує апарат тільки для того, щоб отримати дві-три довідки, які може зробити інша служба. Тому реформа сьогодні неминуча. І саме реформа дає можливість ефективно формувати апарат і отримувати надходження.

Щодо інших питань, то, наприклад, всі ми зіткнулися з проблемою харчування учнів. Кожен цю проблему вирішував по-різному. Хтось прийняв рішення, що харчує школярів безкоштовно, хтось про оплату 50х50, хтось харчує дітей за рахунок коштів батьків. Але я хочу сказати, що погляд на цю проблему змінився. Зараз батьки контролюють, як харчуються їхні діти, які продукти привозять, тому що у це вкладаються їхні кошти. У результаті підвищилась якість харчування, значно менше стало харчових відходів.

Наступний аспект – медицина. Субвенцію виділили на первинну і на вторинну ланку медицини. Первинною ланкою медицини, відповідно до Бюджетного кодексу, має займатися об'єднана територіальна громада. Від того, як первинна ланка надасть медичну допомогу, буде визначатись, чи люди підуть на вторинну ланку. Якщо якість послуг на первинному рівні буде висока, то не потрібно буде платити за послуги на вторинному рівні. Ми довго обговорювали на сесії, як поділити ці кошти. Фінансисти вирішили залишити обидві суми. У результаті ми прийняли рішення, що беремо на себе зобов'язання платити на вторинній ланці за кожного свого жителя. Цим самим мотивували первинну ланку, адже її лікарі тепер розуміють, що чим краще вони надаватимуть послуги, тим вищу заробітну платню отримують. Лікарі вторинної ланки також мають розуміти, що якість наданих послуг приносить більше клієнтів, за яких платить об'єднана громада.

Вважаю, що започаткувавши реформу місцевого самоврядування – об'єднання територіальних громад, ми одночасно змінюємо на краще і інші ланки. Починаємо знизу реформу і освіти, і медицини, і культури, і всіх галузей.

Обговоримо галузь культури, а для прикладу візьмемо бібліотеки. У селі Червона Діброва здійснено об'єднання шкільної бібліотеки з бібліотекою сільської ради. Людина має одну ставку, до обіду працює в школі, після обіду працює в бібліотеці сільської ради. Окрім того, маємо дуже ініціативного працівника, вона не чекає, щоб люди прийшли і взяли

худо жню літературу в бібліотеці, а, як поштар, ходить з хати в хату: приносить книги, записує в формуляр, через два тижні знову йде і міняє на інші. І люди справді читають. Отак один бібліотекар в маленькому селі виконує свою роботу. Це ефективний приклад поєднання функцій за мінімальні кошти.

Про такі приклади можу говорити довго, тому що є багато різних деталей, з якими стикаємось, багато проблем, але й чимало позитиву. Один з позитивних моментів – участь у програмі Фонду регіонального розвитку. Цього року під його фінансування з десяти громад потрапили лише три, тому ми хотіли б сприяння з боку обласної ради і обласної адміністрації, щоб наші проекти були

профінансовані, для цього у нас підготовлена вся необхідна документація.

Зрештою, об'єднані територіальні громади Буковини почали жити, потроху підніматись на ноги і робити перші кроки. На базі досвіду наших громад будуть рухатися всі інші, тому закликаю всіх не зволікати, об'єднуватися, об'єднувати свої ресурси для вирішення тих потреб і проблем, які зараз існують у громадах.

Г.С.Сковорода свого часу сказав: « Приходить мудрість не із заповітів, а із повчань та помилок гірких». Переконали, що здолавши ряд перешкод, ми здобудемо мудрість у якісному функціонуванні такої структури як об'єднана територіальна громада.

Децентралізація влади та об'єднання територіальних громад – одна з найважливіших реформ, які реалізуються в області

Децентралізації влади та об'єднання територіальних громад на сьогодні є однією з найважливіших реформ, які реалізуються в області. Щоб проаналізувати перспективи розвитку територіальних громад, визначити основні проблеми, які виникають в галузі фінансів, медицини, освіти та культури, і знайти алгоритми їх вирішення, 16 лютого в обласній державній адміністрації відбувся круглий стіл з актуальних питань децентралізації. Захід організували Чернівецький регіональний центр перепідготовки та підвищення кваліфікації спільно з Офісом реформ та Чернівецькою обласною громадською організацією «Комітет виборців».

Для максимально ефективної роботи круглого столу та розгляду питань до участі було запрошено голів об'єднаних територіальних громад області, членів робочої групи з питань децентралізації, сільських та селищних голів, які планують об'єднуватись у територіальні громади, представників відповідних структурних підрозділів облдержадміністрації, а також науковців, які досліджують питання розвитку органів місцевого самоврядування.

Голови ОТГ поділилися своїм досвідом створення та функціонування об'єднаних громад. За їх словами, це важка і кропітка робота, але поступово, крок за кроком, вдається

рухатися вперед: формується структура, зараз очікується надходження субвенції, до бюджету почали надходити податки, формуються пріоритети і визначаються напрямки подальшої роботи. Великим позитивом є те, що громада почала розуміти, для чого це все робиться, отримала можливість контролювати кошти.

Голови об'єднаних територіальних громад спільно з представниками структурних підрозділів облдержадміністрації та обласної ради розглянули також низку робочих питань. Йшлося, зокрема, про процедуру реєстрації статутів загальноосвітніх навчальних закладів, харчування учнів, фінансування первинної і вторинної ланок медицини, створення центрів надання адміністративних послуг, залучення грантових коштів тощо.

Організатори заходу закликали учасників сформулювати всі питання та пропозиції і подати їх з метою аналізу та подальшого вирішення.

Зважаючи на велику кількість проблемних моментів, які виникають у процесі об'єднання територіальних громад, запропоновано провести найближчим часом форум місцевого самоврядування, і в рамках галузевих засідань детально ці питання розглянути.

Лілія Халавка

ІЛЛЯ КАРЛІЙЧУК,
заступник Сторожинецького
міського голови з питань
діяльності виконавчих органів

МАЄМО БАГАТО ЗАВДАНЬ У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

«БВ»: Ілле Васильовичу, розкажіть, будь ласка, трохи про себе

І.К.: Я народився 27 липня 1954 року, трудову діяльність розпочав після закінчення школи, у 1970 році. У 1972 році вступив до Львівського лісотехнічного інституту, який закінчив у 1977. Після здобуття диплома повернувся до Сторожинецького лісокомбінату, де спочатку працював інженером-технологом, потім інженером з обладнання, згодом став начальником лісопильного деревообробного цеху, після цього певний період працював начальником меблевого цеху. Коли лісокомбінат перейменували в держлісгосп, став начальником Красноільського лісопромислового цеху, потім трохи більше року пропрацював заступником директора, згодом – головним інженером Сторожинецького держлісгоспу. Цю посаду обіймав 5 років, після чого розпочав приватну діяльність, якою займався близько восьми років. Потім міський голова Сторожинця запропонував мені очолити комбінат комунальних підприємств, в якому я пропрацював 4 роки і вийшов на пенсію. В минулому році склалося так, що до виборів я очолив районну радикальну партію Олега Ляшка, балотувався кандидатом міської ради. Від нас пройшли три кандидати в депутати до міської ради і три депутати до районної, потім депутатський корпус міської ради запропонував мені стати заступником голови міської ради. Більшість проголосувала «за», і от уже три місяці я працюю на цій посаді.

«БВ»: Чим саме був зумовлений вибір працювати в органах місцевого самоврядування?

І.К.: Як уже зазначалося, я маю досвід такої роботи, адже працював у сфері комунального господарства, тому знаю, як надати послуги з водопостачання і водовідведення, вивезення сміття, як прибрати і облаштувати прибудинкову територію, провести ремонтні роботи тощо. Маючи цей досвід, а разом з тим бажання і силу працювати, хочу щось зробити у цьому напрямку для розвитку міста, розвитку громади. Окрім того, відчуваю свою відповідальність перед колегами.

«БВ»: Як працює новий склад ради?

І.К.: До складу міської ради увійшло 6 партій: «Наш Край», ВО «Батьківщина», ВО «Свобода», Аграрна Партія, Радикальна партія та Блок Петра Порошенка «Солідарність». Хочу зазначити, що і під час першої сесії, коли обирались комісії, і під час другої, коли вже розглядали бюджет та інші питання, засідання проходили дуже спокійно, депутати, незалежно від партійної приналежності, злагоджено розбирали всі питання. Тому якщо цей склад буде працювати у подальшому так, як працює зараз, то це буде великим позитивом.

«БВ»: Які основні напрямки роботи?

І.К.: Розповім, мабуть, більше про те, що стосується моєї сфери. Коли приймали бюджет, то, насамперед, запланували поміняти півкілометра центрального водогону.

У березні вже будемо починати ремонтні роботи, зараз проводимо підготовчі.

Маємо замінити і додатково поставити один насос вартістю 450 тисяч (разом з роботою) для подачі води в місто. В той же час потрібно відремонтувати шахтний колодязь, який працює ще з 1904 року, а останній раз чистився ще років 20 тому. Колодязь потребує нової очистки, до того ж, там необхідно замінити насосний агрегат, пульт управління, клапани. Вже зараз розпочалися роботи з чищення і ремонту свердловин. Це основні такі завдання, які стоять на сьогодні.

На 3 квартал запланований ремонт резервуару для води. Якщо будуть додаткові кошти на 3-4 квартали, то додатково планується замінити близько 450-500 метрів секційних труб, заасфальтувати окремі вулиці. 300 тисяч виділено на ремонт тротуару на вулиці Богдана Хмельницького.

«БВ»: Зараз іде мова про створення об'єднаної територіальної громади із центром у Сторожинці. До чого схиляється міська рада?

І.К.: Ми якраз розмовляли з мером на цю тему, а також виносили це питання на виконком. Зараз будемо працювати над об'єднанням і робити все, щоб пришвидшити цей процес. На жаль, у минулому році депутати, не розібравшись, мабуть, до кінця у ситуації, не прийняли відповідного рішення. Якби воно було прийняте ще тоді на сесії міської ради, зараз ми могли б набагато простіше розв'язати низку проблемних питань. Однак думаю, що протягом 3-5 місяців ми це повинні вирішити і подати відповідні документи до Верховної Ради. На сьогодні готові до об'єднання такі населені пункти як Ропча, Панка і Будинець, з іншими ще ведуться перемовини.

Статистика, факти, події

Керівники об'єднаних громад поділились своїми враженнями від перших ста днів роботи

Про 100 днів діяльності об'єднаних громад, перші кроки та перспективи розвитку йшлося 15 березня під час прес-конференції за участі представників Регіонального Офісу реформ на чолі з директором Офісу Ігорем Баб'юком, начальника відділу з питань містобудівного кадастру та регіонального розвитку управління регіонального розвитку, містобудування та архітектури обласної державної адміністрації Христини Марчук та голів об'єднаних територіальних громад Чернівецької області.

Як повідомила Христина Марчук, наразі на Буковині створено 10 об'єднаних територіальних громад, які успішно вийшли на прямі міжбюджетні відносини з Державним бюджетом. За її словами, сьогодні, відповідно до ст. 10 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», держава надає фінансову підтримку усім 159 територіальним громадам в Україні у вигляді субвенції на розвиток інфраструктури розміром 1 млрд. грн. Так, десяти громадам нашого краю виділено 45,5 млн. грн., вищезазначені кошти підуть на реалізацію інфраструктурних проектів у цих громадах. Відповідно, громади повинні визначати найбільш пріоритетні напрямки розвитку та подати їх у вигляді проектних заявок Мінрегіону.

У свою чергу керівник Глибоцької селищної об'єднаної громади Григорій Ванзуряк окреслив позитивні моменти в процесі об'єднання громад. Зокрема він зауважив, що відповідно до бюджетної децентралізації громада отримала можливість сама управляти власними ресурсами. «До прикладу, бюджет Глибоцької об'єднаної територіальної громади із 4,8 млн. грн. минулого року зріс до майже 32 млн. грн. цього року», – зазначив керівник громади.

Також під час прес-конференції йшлося про можливості залучення об'єднаними громадами додаткових фінансових ресурсів. Зокрема повідомлено, що найближчим часом громади переберуть на себе функції архітектурно-будівельного контролю, завдяки чому вдасться збільшити дохідну частину бюджетів територіальних громад. Наголошено, що для ефективної реалізації керівниками об'єднаних громад своїх завдань громади братимуть участь у різноманітних транскордонних проектах, для чого планується створити Агенцію розвитку об'єднаних територіальних громад або спеціалізовану асоціацію, що допомагатиме громадам розробляти відповідні проекти для їх успішного функціонування.

Джерело: прес-служба облдержадміністрації

ВАЛЕРІЙ РОМАНЕНКО,
*голова Вашківецької сільської
 об'єднаної територіальної громади
 Сокирянського району*

ЛЮДИ ВЖЕ ЗРОЗУМІЛИ, ЩО ЇХ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЗАЛЕЖИТЬ ВИКЛЮЧНО ВІД ЇХ АКТИВНОСТІ І БАЖАННЯ ЩОСЬ ЗМІНИТИ У СВОЄМУ ЖИТТІ

«БВ»: Валерію Васильовичу, стати керівником об'єднаної територіальної громади – дуже відповідальний крок. Чи не складно було приймати таке рішення?

В.Р.: Очолити об'єднану територіальну громаду у період проведення у країні глобальних реформ - надзвичайно складний і дуже відповідальний крок. Адже відсутність законодавчої бази, яка б регламентувала діяльність виконавчих органів об'єднаної територіальної громади, відсутність професійно підготовлених фахівців для роботи в органах місцевого самоврядування, наявність установ різнорівневого підпорядкування покладає на очільника такої громади велику відповідальність за майбутнє громади та її мешканців.

Але, зважаючи на власний досвід роботи в органах виконавчої влади, 10-річний досвід роботи в органах місцевого самоврядування, я прийняв свідоме рішення балотуватися на виборах 25 жовтня 2015 року на посаду голови об'єднаної територіальної громади.

За результатами виборів у всіх населених пунктах об'єднаної територіальної громади 68% виборців віддали свої голоси за мене в надії на втілення в життя однієї з найважливіших реформ держави – децентралізації влади та забезпечення добробуту громади, розбудови соціальної інфраструктури, розширення

податкової бази та соціально-економічний розвиток населених пунктів сільської ради.

«БВ»: Уже традиційне питання: як громада сприйняла нововведення і яким чином відбувався процес об'єднання громад?

Звичайно ж, не всі громадяни – жителі населених пунктів об'єднаної громади позитивно сприйняли новину про об'єднання. Частина людей на першому етапі не бачила переваг об'єднання, частина сумнівалася в успіху проведення змін, однак більшість сприйняла об'єднання позитивно, оскільки ці населені пункти пов'язують родинні і культурні зв'язки, добросусідські відносини, спорідненість видів господарської діяльності, і тим більше, що до 1975 року село Шишківці вже входило до складу Вашківецької сільської ради. Що цікаво – троє представників села Шишківці колись працювали сільськими головами у Вашківцях.

Перед тим як розпочати процедуру об'єднання, ми створили ініціативну робочу групу, до якої увійшли голови та депутати обох сільських рад, фахівці в галузі фінансів, керівники установ та організацій, громадські активісти. Основним завданням цієї групи було здійснити аналіз виконання дохідної та видаткової частини бюджету протягом останніх кількох років, вивчити демографічну ситуацію у населених пунктах майбутньої

об'єднаної громади, наявні проблеми у соціально-економічному розвитку населених пунктів обох сільських рад, щоб мати змогу прийняти зважене, обґрунтоване рішення щодо перспектив об'єднання.

Проаналізувавши наявні аналітичні дані, податкову базу обох сільських рад, власну спроможність громад, ми вирішили здійснити додаткове вивчення пропозицій із об'єднання територіальних громад інших сіл та провести громадське обговорення щодо можливого добровільного об'єднання територіальних громад саме сіл Вашківці, Нова Слобода, Шишківці та Струмок. Таке обговорення пропозицій відбувалося в організаціях та установах, трудових колективах, релігійних конфесіях, родинному та сімейному колах.

Тож враховуючи висновки ініціативної робочої групи, розглянувши пропозиції щодо можливості об'єднання з іншими населеними пунктами району, 10 серпня 2015 року на спільному пленарному засіданні депутатів Шишківської та Вашківської сільських рад було прийнято одноголосне рішення про добровільне об'єднання громад.

«БВ»: До Вашківської об'єднаної громади увійшло чотири населених пункти. Усі говорять про те, що головна ідея реформи – зробити громаду незалежною, самодостатньою, забезпечити місцевих мешканців якісними медичними, освітніми, адміністративними послугами тощо. На Ваш погляд, скільки часу потрібно, щоб виконати це? Якими ресурсами зараз володієте?

В.Р.: Глибоко переконаний, що за умови внесення змін до чинного законодавства, належного кадрового забезпечення, прозорості фіскальної політики протягом 2-3 років можна досягти позитивного результату.

У 2016 році з бюджету об'єднаної територіальної громади утримуватимуться загальноосвітні школи I-III ступенів сіл Вашківці та Шишківці, дошкільні навчальні заклади «Веселі каруселі» села Вашківці та «Капітошка» села Шишківці, Вашківська та Шишківська амбулаторії загальної практики сімейної медицини, ФАПи сіл Нова Слобода

та Струмок, Будинки культури сіл Вашківці та Шишківці, об'єкт дозвілля у селі Нова Слобода та ін.

На утримання вказаних установ маємо у сільському бюджеті освітню субвенцію в розмірі 7447,6 тис. грн., медичну субвенцію у розмірі 2993,6 тис. грн., базову дотацію – 1910,2 тис. грн., 2087,0 тис. грн. плануємо зробити самостійно. Загальний обсяг місцевого бюджету об'єднаної територіальної громади на 2016 рік складає 14438,4 тис. грн. (для порівняння - у 2015 році загальний обсяг бюджетів сільських рад, які ввійшли до складу об'єднаної територіальної громади, складав 1667,9 тис. грн.).

Які першочергові завдання ставите перед собою?

Перш за все – налагодження плідної роботи з активом населених пунктів, які приєдналися до громади, глибоке вивчення та аналіз проблем, які існують у діяльності установ та організацій, забезпечення мешканців сіл якісними адміністративними, освітніми та медичними послугами, вирішення поточних проблем кожного жителя. Зробити громаду багатою та самодостатньою – основне завдання сільської влади.

Соціально-економічний розвиток нашої об'єднаної громади базуватиметься насамперед на розбудові сучасної інфраструктури у всіх населених пунктах з максимальним наближенням до європейських стандартів. Спільно з жителями сіл займемося капітальним ремонтом доріг та ліній електропередач, налагодженням регулярного автобусного сполучення, відновленням та реконструкцією системи вуличного освітлення, покращимо матеріально-технічну базу дошкільних навчальних закладів та загальноосвітніх шкіл, завершимо реконструкцію амбулаторії загальної практики сімейної медицини.

Дуже важливе значення сьогодні має питання благоустрою населених пунктів ради. Основними завданнями є вивіз та утилізація твердих побутових відходів, ремонт і догляд за об'єктами комунальної власності, утримання

в належному стані сільського кладовища. Плануємо створити власне сільське комунальне підприємство для вирішення цих необхідних побутових питань.

Працюватимемо і над збільшенням дохідної частини місцевого бюджету, над залученням до оподаткування всіх категорій працюючих. Необхідно також розробити нову нормативно-грошову оцінку земельних ділянок, провести їх інвентаризацію, переглянути умови договорів оренди.

Спільна робоча група з депутатів сільської ради, активних і небайдужих представників населених пунктів об'єднаної територіальної громади визначить пріоритетні напрями роботи виконавчих органів сільської ради. Її надалі співпрацюватимемо з європейськими фондами із залучення іноземних інвестицій та міжнародних грантів.

«БВ»: З якими складнощами доводиться зустрічатись?

Звичайно ж, у процесі роботи виникають певні труднощі. Насамперед в зміні підходів у вирішенні поточних проблем функціонування установ комунальної власності, які діють на території населених пунктів сільської ради. Маємо зрозуміти, що добробут наших жителів громади залежатиме виключно від самих себе, від повноти сплати податків, від особистого ставлення до дорученої справи.

Однією з проблем є організація роботи та фінансування медичних закладів – амбулаторій загальної практики сімейної медицини, ФАПів, пунктів екстреної медичної допомоги, які мають різне функціональне призначення, різне підпорядкування і методику фінансування. Є, зокрема, повноваження, які належать до функцій швидкої медичної допомоги, а є пов'язані з функціями первинної медико-санітарної допомоги. Тому для того, щоб до пацієнта приїхав сімейний чи дільничний лікар, або ж приїхала бригада екстреної медичної допомоги, якщо для цього є підстави, хтось має здійснювати оперативне управління.

Наступною проблемою є створення повноцінного Центру надання адміністративних послуг жителям громади.

Створення зручних і доступних умов для отримання громадянами таких послуг є одним з основних завдань, які мають вирішувати органи місцевого самоврядування. Орієнтація на жителя громади, на вирішення його потреб і очікувань має стати пріоритетною в діяльності виконавчих органів сільської ради.

Мають бути створені необхідні умови для спрощення взаємовідносин влади і громади. Людині потрібно спростити процес отримання інформації, консультації чи конкретної послуги в максимально зручній формі і в найкоротші терміни. Адже саме за якістю послуг кожен громадянин оцінює турботу влади про нього і ефективність самої влади. Найбільшою проблемою в цьому є відсутність кваліфікованих кадрів, які могли б реалізувати визначені державою завдання.

Чи відчувається готовність самої громади, мешканців, докладати зусилля, щоб покращити своє життя (адже у нас великою проблемою є те, що багато людей просто чекає, що прийде «хтось» і вирішить усі їх проблеми)?

Більшість жителів населених пунктів об'єднаної територіальної громади позитивно сприймають ідею об'єднання і виявляють готовність до співпраці з владою заради досягнення позитивного результату у покращенні умов проживання, забезпеченні належних умов функціонування організацій, установ, ремонту доріг, соціально-економічного розвитку громади тощо. Тим більше, що у нас є позитивний багаторічний досвід співпраці.

Останні роки ми постійно здійснювали ремонт доріг комунальної власності за принципом співфінансування «50 на 50», тобто скільки зберуть коштів на ремонт дороги її жителі, стільки виконавчий комітет сільської ради виділить на ремонт саме цієї дороги.

Аналогічно здійснюється і робота з реконструкції і відновлення системи вуличного освітлення. Таким чином ми зуміли відновити вуличне освітлення на 4-х основних вулицях села Вашківці, вулиці Головної у селі Нова Слобода.

Люди вже зрозуміли, що їх благополуччя залежить виключно від їх активності та бажання щось змінити у своєму житті.

ХРИСТИНА МАРЧУК,
*начальник відділу з питань
 містобудівного кадастру та
 регіонального розвитку
 управління регіонального
 розвитку, містобудування та
 архітектури обласної державної
 адміністрації*

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади залежить від успішного реформування усіх галузей та сфер суспільного життя країни (за підрахунками це 22 галузі та сфери, які потребують децентралізації владних повноважень). Для успішного продовження реформи необхідна подальша комплексна та системна робота на всіх рівнях влади.

На центральному рівні створено робочі групи у профільних міністерствах з метою розроблення дорожніх карт реформування відповідних галузей та сфер, планів заходів із їх реалізації та приведення у відповідність основних концептуальних засад реформування галузей та сфер до положень Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади.

На рівні обласної державної адміністрації створено регіональну Робочу групу з інформаційно-методичного супроводу реформи органів місцевого самоврядування та децентралізації владних повноважень, куди входять фахівці структурних підрозділів ОДА, територіальних підрозділів ЦОВВ, науковці, представники громадськості.

Головним напрямком роботи на рівні центральних органів виконавчої влади є формування правового поля реформи місцевого самоврядування. На даний час створено правові основи для добровільного об'єднання територіальних громад:

- схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади та затверджено План заходів з її реалізації (розпорядження КМУ від 18.06.2014

№591-р);

- прийнято Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 № 157-VIII;

- розроблено та схвалено урядом Методику формування спроможних територіальних громад (Постанова КМУ від 08.04.2015 №214);

- прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо організації проведення перших виборів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 04.09.2015 №676.

Наприкінці 2014 року проведено реальну фінансову та бюджетну децентралізацію: прийнято зміни до Бюджетного та Податкового кодексів, що дозволило передати органам місцевого самоврядування додаткові бюджетні повноваження та визначити стабільні джерела доходів для їх реалізації. Зокрема, відповідно до ст. 64 Бюджетного кодексу України, об'єднані територіальні громади, які створені згідно з Законом та перспективним планом формування територій громад, отримують повноваження і ресурси як у міст обласного значення.

Також прийнято ряд законів, які врегулюють певні аспекти становлення та діяльності об'єднаних територіальних громад та розширюють повноваження органів місцевого самоврядування, а саме:

- Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад» від 26.11.2015 №837-VIII;

- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо особливостей державної реєстрації органів місцевого самоврядування як юридичних осіб» від 25.12.2015 №925-VIII;

- Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав не рухоме майно та їх обтяжень» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень від 26.11.2015 №834-VIII;

- Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб – підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від 26.11.2015 №835-VIII;

- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адмінпослуг» від 10.12.2015 №888-VIII;

- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства» від 09.04.2015 №320-VIII.

Таким чином місцеві громади вже отримали широкий перелік нових повноважень: архітектурно-будівельний контроль, видача документів дозвільного характеру, реєстрація та зняття з реєстрації місця проживання фізичних осіб, державна реєстрація підприємців, державна реєстрація речових прав на нерухоме майно, надання відомостей з Державного земельного кадастру.

На даному етапі для прискорення процесу реформування необхідні наступні дії:

1. На рівні центральних органів влади розроблення та ухвалення законів, які не потребують змін до Конституції України, зокрема у сфері земельних відносин, внесення пропозицій щодо удосконалення міжбюджетних відносин, місцевих податків і зборів, адміністративних послуг, соціальних стандартів, удосконалення законодавства у суміжних сферах і галузях щодо децентралізації повноважень.

Певні напрацювання у даному напрямку вже є, зокрема:

- на розгляді у профільному комітеті Верховної ради України перебувають проект Закону «Про віднесення земель державної власності за межами населених пунктів до комунальної власності об'єднаних територіальних громад» (№3510 від 24.11.2015) та альтернативний проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності на територіях об'єднаних територіальних громад та врегулювання інших земельних відносин» (№3510-1 від 08.12.2015).

- прийнято у першому читанні та готується до другого читання проект Закону «Про службу в органах місцевого самоврядування» (нова редакція) (реєстр №2489 від 30.03.15);

- пройшов перше читання у парламенті законопроект «Про муніципальну варту», який дозволить місцевим радам створювати муніципальну варту;

- проекти Законів «Про місцевий референдум» зареєстровані Верховною радою України та опрацьовуються в комітетах;

- подано на розгляд Верховної ради України законопроект №2104а «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення сільського населення медичним та аптечним обслуговуванням в умовах децентралізації влади».

2. На рівні місцевих органів влади - сприяння формуванню нових спроможних об'єднаних територіальних громад та надання організаційно-методичної підтримки таким громадам. Проведення комунікаційної підтримки реформ.

Після внесення змін до Конституції України у частині децентралізації влади до органів місцевого самоврядування, необхідно буде прийняття трьох базових законів:

- Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (нова редакція);

- Закону України «Про префекта» (робоча редакція розроблена Мінрегіоном, пройшла обговорення в експертному середовищі);

- Закону України «Про засади та порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою України» (проект Закону розроблений і проходить обговорення).

ОЛЬГА ЧЕПЕЛЬ,
*експерт з правових питань
 Регіонального офісу з питань
 впровадження реформ у сфері місцевого
 самоврядування, децентралізації
 повноважень органів виконавчої влади
 проекту USAID «Пульс»*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ: МІФИ ТА РЕАЛЬНІСТЬ

«БВ»: Ольго Дмитрівно, віднедавна Офіс реформ працює в дещо іншому форматі. Розкажіть, будь ласка, що змінилося в його роботі?

О.Ч.: Офіс реформ як працював, так і продовжує працювати надалі, просто на сьогодні нашим партнером є міжнародний проект USAID «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні (ПУЛЬС)», а також до співпраці долучився міжнародний проект «Прозорий, підзвітний, ефективний бюджетний процес на місцевому рівні в Україні (ПБП)» за підтримки Європейського Союзу. Таким чином експерти – консультанти з правових питань і комунікацій, працюють за проектом «ПУЛЬС», а спеціаліст з бюджетних питань працює за підтримки проекту ЄС.

Стосовно нашого керівництва, то його діяльність базується на основі Меморандуму між Мінрегіоном та Асоціацією міст України – це група незалежних експертів, які працюють над впровадженням децентралізації в області. Наша основна функція – роз'яснити, пояснити і допомогти у правових, інформаційних і бюджетних питаннях з приводу того, як провести децентралізацію в області.

«БВ»: Який подальший план роботи експертів Офісу? Чи поставлено конкретні цілі створити певну кількість громад?

О.Ч.: Враховуючи той факт, що основним ключовим моментом Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад» є добровільність, то спланувати або поставити собі завдання створити «стільки-то» громад є абсолютно неприйнятним. Це повинна вирішити тільки громада, а вона вирішить у тому випадку, коли побачить позитивний досвід тих громад, які вже існують на терені Чернівецької області. Тобто позитивний досвід функціонування об'єднаних громад автоматично спрацьовує для стимулу інших громад, що межують між собою.

Що стосується кількості, то можу зазначити, що в області ведеться інтенсивна робота в напрямку об'єднання, і тут можна сміливо назвати місто Новодністровськ, Сокирянський, Сторожинецький та Герцаївський райони, які ведуть роботу із надсилання пропозицій. Зараз у населених пунктах зазначених районів проводяться громадські обговорення. Так, в селищі міського типу Красноільськ розпочали спільно з селом Стара Красношора процедуру об'єднання, а на зборах жителів Сторожинеччини було вирішено створити Сторожинецьку об'єднану громаду і надіслати пропозиції всім населеним пунктам, які ще не об'єднались. 22 березня я була на зустрічі, на яку нас запросили жителі сіл Василівка та Ожеве, що межують

з Новодністровськом. В процесі обговорення виникали різні пропозиції, однак у підсумку вийшли на дві, але громада остаточного рішення ще не прийняла. Власне, одна пропозиція була доєднатися до Сокирян і створити єдину Сокирянську громаду, інша – щоб доєднатися до Новодністровська і створити єдину громаду з ним. До речі, села Василівка, Оживе, Білоусівка та Ламачинці за перспективним планом, що затверджений Чернівецькою обласною радою передбачені в Новодністровській об'єднаній громаді.

Що стосується інших населених пунктів, то тут варто зауважити, що необхідність проведення громадського обговорення передбачена Законом «Про добровільне об'єднання територіальних громад», тому зараз ведуться переговори, слухання, жителі зустрічаються, щоб розглянути це питання. Сподіваюся, що на кінець року в Чернівецькій області буде створено ще близько п'яти громад. Це дуже добре, враховуючи те, що наша область найменша. Якби нам вдалося це зробити, то, маючи ще десять громад, створених у минулому році, ми мали б дуже гарний показник у плані того, що люди хочуть змін і готові до них.

«БВ»: З якими проблемами зустрічаються об'єднані громади в Чернівецькій області?

О.Ч.: Проблеми можна перераховувати, скажімо так, від глобальних – таких як відсутність всіх необхідних законодавчих актів, які потрібні для повноцінного функціонування об'єднаних громад, до проблем більш практичних. Зокрема перша така основна проблема об'єднаних громад – це кадри. Катастрофічно не вистачає людей, які б могли забезпечити той асортимент послуг, який надається державою для реалізації повноважень в об'єднаних територіальних громадах. Друга проблема – низьке фінансування апарату, тому вже неодноразово говорилося про можливість збільшити це фінансування, щоб потрібні кадри з'явилися. І третя проблема – це те, що громади в такому форматі працюють тільки перший рік. Вони зустрічаються з багатьма питаннями, багато де допускають помилок, але готові виправлятися, тому їм дуже важлива підтримка як громади, так і вла-

ди, щоб вони відчували, що їхня робота не даремна, що вони рухаються в правильному напрямку. І я сподіваюся, що за допомогою нас і громадськості вдасться підсилити цей фронт, і зможемо забезпечити нормальну роботу не тільки в десяти, але й у всіх потенційних громадах, які в нас утворюються.

«БВ»: Яким чином можуть покращити свою фінансову спроможність об'єднані громади Чернівецької області вже сьогодні?

О.Ч.: З 1 січня 2016 року на органи місцевого самоврядування було передано значну кількість повноважень. Так, зокрема, в резерв цих повноважень територіальних громад були внесені такі послуги як державна реєстрація нерухомості, державна реєстрація фізичних та юридичних осіб, надання витягу з держгеокадастру, надання послуг про реєстрацію місця проживання, як кажуть в народі – «прописка-виписка». Це ті послуги, за які громада отримуватиме кошти, що будуть надходити у місцевий бюджет. Тобто громади вже зрозуміли, що вони стають господарями на своїй території і тепер не залежатимуть від району чи області, оскільки знаходяться у прямих міжбюджетних відносинах з Києвом.

«БВ»: В об'єднаних громадах зараз готуються до проведення виборів старост. Як відбуватиметься цей процес?

О.Ч.: Перші вибори старост у нас відбудуться 10 квітня у двох громадах – Великокучурівській і Глибоцькій. На 5 червня призначені вибори у Волоцькій об'єднаній територіальній громаді – у Валя Кузьміні. Закон України «Про місцеве самоврядування» передбачає, що старости – це виборні посадові особи, а Закон України «Про місцеві вибори» вказує, що перші вибори старост призначають ради об'єднаних громад. Таким чином ці громади скористалися своїм правом, передбаченим законодавством, і оголосили вибори. Процедурно вибори старост забезпечується відповідними територіальними комісіями, однак фінансування такого виборчого процесу здійснюється за рахунок місцевого бюджету.

«БВ»: Досить актуальним є питання щодо земель, які знаходяться поза межами населеного пункту. Яким чином воно вирішується?

О.Ч.: Земля – це найбільший ресурс, за рахунок якого живе громада, і в багатьох населених пунктах зараз переглядаються нормативи щодо внесення оплати за землю, орендні відносини. Це право громади. Однак всієї землі, як би цього не хотіла громада, недостатньо для того, щоб вона могла повноцінно функціонувати і бути спроможною.

Земельний кодекс, прийнятий 2001 року, передбачає, що земля за межами населеного пункту належить до розпорядження спеціального державного органу – Держгеокадастру, і районної державної адміністрації, однак сьогодні виникла необхідність передачі земель за межами населеного пункту у комунальну власність об'єднаних громад. У зв'язку з цим у Верховній Раді України зараз зареєстровано два законопроекти, які, фактично, регламентують механізм цієї передачі. Який із них буде прийнятий і в якому форматі, ми зможемо поговорити дещо згодом. Однак я сподіваюсь, що найближчим часом земля поза межами населеного пункту буде у комунальній власності громад.

«БВ»: Багатьох цікавить питання доєднання: чи зможе населений пункт, який межує з адмінцентром, доєднатися до нього?

О.Ч.: На сьогодні законодавець розробив

відповідний законопроект №3638, однак він ще не пройшов погодження профільного комітету. Зміст цього законопроекту полягає в тому, що в тих населених пунктах, які прагнуть приєднатися до адміністративного центру, вибори голови об'єднаної територіальної громади не проводитимуться, а буде проведено тільки довибори депутатів громади, що об'єднується. Таким чином укрупнюватиметься вже створена громада з адмінцентром. Окрім того, цей законопроект орієнтує нас на те, що доєднання повинно відбуватися з урахуванням Перспективного плану, оскільки якщо до складу об'єднаної громади увійде більше половини громад, які передбачені Перспективним планом, таку громаду Кабінет Міністрів може визнати спроможною, тобто громада перейде на прямі міжбюджетні відносини.

Загалом хочу висловити всім громадам велику вдячність з те, що вони проявили мужність і в такий складний час зробили перші кроки, щоб покращити умови життя громади, ризикнули об'єдналися, показали, що вони готові до змін і хочуть жити краще. Ми й надалі будемо підтримувати, наскільки це можливо, ті громади, які вже існують, і громади тих населених пунктів, які планують об'єднатися.

Статистика, факти, події

Керівників районів та об'єднаних громад навчали готувати проекти для залучення в область зовнішніх ресурсів

Питання підготовки грантових заявок та залучення зовнішніх ресурсів у Чернівецьку область розглядали 1 лютого голови районних рад та районних державних адміністрацій, а також голови об'єднаних громад на семінарі, який відбувся в обласній раді. Мова йшла про можливість громад брати участь у різноманітних проектах з метою вирішення актуальних проблем краю та розширення взаємовигідного міжрегіонального співробітництва.

Начальник відділу регіонального розвитку та фінансового моніторингу обласної ради Тетяна Татарчук розповіла присутнім про європейські та американські організації

та фонди, які відкриті до співробітництва з Україною, проекти та програми міжнародних організацій, фондів чи посольств іноземних держав, в рамках яких можуть бути реалізовані ідеї представників територіальних громад та неурядових організацій: у галузі охорони здоров'я, освіти, екології, соціального захисту, надання соціальних послуг, ефективного використання енергоресурсів тощо.

Учасники отримали інформацію про основні кроки у підготовці якісного проекту, вимоги до формулювання проблеми, планування ресурсів та формування бюджету.

Джерело: прес-служба облради

ОЛЕКСАНДР МАРУСЯК,
Dr. rer. pol.

КРИМСЬКИЙ ТРАНСФЕР 1954 Р.: ФОРМАЛЬНО-ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТ

18 березня 2014 р. Президент Росії В. Путін звернувся до депутатів Державної Думи та членів Ради Федерації Федеральних Зборів РФ з питанням прийняття Республіки Крим до складу РФ¹. У своїй промові, В. Путін назвав головним винуватцем всієї кримської трагедії, яка постійно завдавала шкоди російсько-українським відносинам, першого секретаря ЦК КПРС М. Хрущова, оскільки саме з його політичної волі, за словами Путіна, у 1954 р. відбувся незаконний адміністративно-територіальний трансфер Криму від Росії до України в межах СРСР, і у зв'язку з чим після розпаду останнього в 1991 р. виникло кримське питання². Цілком логічно, що така аргументація президента РФ не має нічого спільного з міжнародним правом, адже сама постановка питання про перегляд територіальних кордонів лише внаслідок формальних дефектів будь-якого правового акту, що встановив ці кордони 60 років тому, з точки зору міжнародного права є не просто абсурдною, а й прямо небезпечною для всього глобального правопорядку. Якщо кожна держава *post factum* не тільки почне пред'являти територіальні претензії до сусідніх держав, а й вчиняти агресивні дії щодо них лише у зв'язку з тим, що якийсь історичний юридичний документ про визначення кордону чи встановлення *status quo* був виданий не зовсім за процедурними вимогами того часу, то чи не призведе це

до хаосу в міжнародних відносинах і до краху всієї системи міжнародної безпеки?

Однак у зв'язку з тим, що ще до 2014 р. аналіз правових аспектів передачі Криму Україні в 1954 р. на предмет законності неодноразово ставав у центрі уваги російського та українського наукових дискурсів, і під час кримських подій лютого-березня 2014 р. багато-хто лише в черговий раз «відкрив» цю проблему для себе, ми вважаємо за необхідне проаналізувати законність кримського трансферу в рамках формально-юридичного підходу, абстрагуючись від політичної ситуації в СРСР того часу.

Перш за все, необхідно зазначити, що в СРСР офіційно відкидалася традиційна на заході концепція поділу влади, а Верховна Рада СРСР (до 1936 р. – З'їзд Рад СРСР) визнавалася формально вищим органом державної влади СРСР, уповноваженим вирішувати питання, віднесені до компетенції СРСР. Важливою змістовою характеристикою діяльності цього органу була його дискретність: він щороку збирався на кілька днів для законотворчої діяльності, а решту часу його функції виконувала Президія (Президиум), склад якої відповідно до ст. 119 Конституції СРСР 1977 р.³ формувався самою Верховною Радою СРСР (до 1936 р. – Центральний Виконавчий Комітет СРСР, який обирався З'їздом Рад СРСР). Президія ВР СРСР як чинний орган

Верховної Ради СРСР крім здійснення функцій вищого органу державної влади в період між сесіями Верховної Ради СРСР також займалася виконанням поточної роботи, маючи власні повноваження, реалізація яких не залежала від часу сесій Верховної Ради СРСР⁴.

В період між сесіями Верховної Ради СРСР з наступним поданням на її затвердження на черговій сесії Президія ВР СРСР мала право вносити у разі потреби зміни до чинних законодавчих актів СРСР, затверджувати зміну кордонів між союзними республіками, а також за пропозицією Ради Міністрів СРСР утворювати та ліквідовувати міністерства СРСР і державні комітети СРСР та призначати на посади і звільняти з посад окремих осіб, які входили до складу Ради Міністрів СРСР за поданням Голови Ради Міністрів СРСР (ст. 122 Конституції СРСР 1977 р.). Всі укази та розпорядження Президії ВР СРСР як вищого органу державної влади СРСР, видані в період між сесіями ВР СРСР, схвалювалися на наступній сесії Верховної Ради СРСР, однак виключно Верховна Рада СРСР приймала Конституцію СРСР та вносила зміни до неї, приймала до складу СРСР нові республіки, затверджувала утворення нових автономних республік і автономних областей, затверджувала державні плани економічного та соціального розвитку СРСР, Державний бюджет СРСР і звіти про їх виконання, створювала підзвітні ВР СРСР органи (ч. 3 ст. 108 Конституції СРСР 1977 р.).

Такий алгоритм діяльності вищого органу державної влади СРСР зберігався протягом всього часу існування СРСР, незалежно від зміни назви і корегування функцій цього органу внаслідок конституційних реформ 1936 і 1988 рр. в СРСР. Однак, на відміну від вищезгаданої Конституції СРСР 1977 р., в Конституції СРСР 1936 р.⁵ норма про дублювання функції ВР СРСР в міжсесійний період Президією ВР СРСР чомусь була відсутня (хоча це саме собою розумілося, ще починаючи з 1918 р.⁶). Це законодавче упущення більшовиків породило безліч спекуляцій щодо повноважень Президії ВР СРСР у питаннях адміністративно-територіального устрою, зокрема і у випадку з Кримом, оскільки повноваження щодо утво-

рення нових територіальних одиниць у складі союзних республік, а також затвердження змін кордонів між союзними республіками не входило до сфери власної компетенції Президії ВР СРСР, а належали Верховній Раді СРСР (п. «д», «е» ст. 14, ст.ст. 31, 32 Конституції СРСР 1936 р.).

Відповідно до Конституції СРСР 1936 р., а також Конституцій РРФСР і УРСР 1937 рр.⁷, територія союзних республік не могла бути зміненою без їхньої згоди. Будь-якого спеціального закону СРСР, як і законів союзних республік, які б регулювали питання таких міжреспубліканських територіальних трансферів, в СРСР не було. Тому згода союзних республік, підтверджена самим СРСР, могла виражатися лише у внесеннях змін у відповідні положення щодо територіального устрою УРСР і РРФСР до всіх трьох конституцій. Отже, поетапно процес передачі Криму від РРФСР до УРСР можна зобразити наступним чином:

1) 5 лютого 1954 р. Рада Міністрів РРФСР прийняла Постанову, якою передбачала «вважати доцільним передати Кримську область зі складу РРФСР в склад УРСР» і «просити Президію Верховної Ради РРФСР розглянути питання про передачу Кримської області в склад УРСР та звернутися з відповідним поданням до Президії Верховної Ради СРСР»⁸;

2) 5 лютого 1954 р. Президія ВР РРФСР прийняла Постанову, в якій проголосила: «Передати Кримську область зі складу РРФСР в склад Української РСР. Дану постанову внести на затвердження Президії Верховної Ради СРСР»⁹;

3) 13 лютого 1954 р. Президія ВР УРСР прийняла Постанову з наступним формулюванням: «Відповідно до подання Президії Верховної Ради Російської РФСР Президія Верховної Ради Української РСР постановляє: [п]росити Президію Верховної Ради Союзу РСР передати Кримську область зі складу Російської РФСР до складу Української РСР»¹⁰;

4) 19 лютого 1954 р. Президія Верховної Ради СРСР прийняла Указ «Про передачу Кримської області зі складу РРФСР до складу УРСР», в якому прописала:

«Враховуючи спільність економіки, територіальну близькість і тісні господарські та культурні зв'язки між Кримською областю і

Української РСР, Президія Верховної Ради Союзу Радянських Соціалістичних Республік постановляє:

Затвердити спільне подання Президії Верховної Ради РРФСР і Президії Верховної Ради УРСР про передачу Кримської області зі складу Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки до складу Української Радянської Соціалістичної Республіки»¹¹;

5) 26 квітня 1954 р. Верховна Рада СРСР прийняла Закон СРСР «Про передачу Кримської області зі складу РРФСР до складу УРСР», яким затвердила Указ Президії Верховної Ради СРСР від 19 лютого 1954 р. та внесла відповідні зміни в ст.ст. 22 і 23 Конституції СРСР, якими встановлювалася територіальна організація РРФСР і УРСР¹²;

6) 2 червня 1954 р. Верховна Рада РРФСР прийняла Закон РРФСР «Про внесення змін і доповнень в статтю 14 Конституції (Основного Закону) РРФСР», яким стаття Конституції РРФСР про територіальний устрій приводилася у відповідність до статті 22 Конституції СРСР¹³;

7) 17 червня 1954 р. Верховною Радою УРСР був прийнятий Закон УРСР «Про внесення змін і доповнень в статтю 18 Конституції (Основного Закону) Української РСР», яким також була приведена у відповідність до статті 23 Конституції СРСР відповідна стаття Конституції УРСР¹⁴.

Таким чином, юридично увесь процес трансферу Криму був проведений менш ніж за півроку: обидві союзні республіки надали свою згоду на зміну власної території (при чому двічі – до трансферу шляхом Постанов Президій ВР і після трансферу шляхом внесення змін до власних Конституцій), а СРСР цю згоду затвердив.

Натомість російські науковці, починаючи з 1991 р. і дотепер, уперто заперечують формальну зміну правового статусу Криму і Севастополя в 1954 р., стверджуючи, що вона була юридично нікчемною у зв'язку із грубими порушеннями радянського законодавства, оскільки Конституція СРСР не передбачала повноважень Президії Верховної Ради СРСР з

розгляду питань про зміну кордонів союзних республік; а Севастополь, крім того, взагалі не був переданий в склад УРСР, оскільки він на той момент уже був містом республіканського значення. Такі ж висновки звучали і в багатьох офіційних документах російських державних інституцій, зокрема і російського парламенту¹⁵, які нерідко призводили до міжнародних скандалів¹⁶.

Якщо ж досліджувати повноваження Президії ВР СРСР, то дійсно в ст. 49 Конституції СРСР 1936 р., яка їх визначає, немає пункту щодо зміни кордонів між союзними республіками. Однак в цьому переліку визначалися власні повноваження Президії ВР СРСР, які вона здійснювала незалежно від Верховної Ради СРСР. А як зазначалось вище, навіть незважаючи на ту неточність, яку допустили більшовики в Конституції 1936 р., в міжсесійний період Президія ВР СРСР виконувала повноваження самої Верховної Ради СРСР. А питання встановлення кордону між союзними республіками, повторимося, за ст. 14 Конституції СРСР 1936 р. якраз належало до повноважень Верховній Раді СРСР. Та навіть якщо й не визнавати законним Указ Президії ВР СРСР від 19 лютого 1954 р., все одно неможливо поставити під сумнів конституційність Закону СРСР від 26 квітня 1954 р., який був прийнятий на сесії Верховною Радою СРСР та затверджував Указ Президії ВР СРСР. Так само не можна заперечити, що Закон РРФСР від 2 червня 1954 р. і Закон УРСР від 17 червня 1954 р., по суті, виражали згоду обох союзних республік на територіальний трансфер. Тому з точки зору соціалістичної законності назвати цю передачу Криму незаконною не можна.

Що ж до міста Севастополя, то в РФ поширена думка, що Севастополь з 1948 р. як місто республіканського значення був окремою адміністративно-територіальною одиницею РРФСР, а отже не входив до складу Кримської області, через що не був переданий УРСР. Справді, у зв'язку зі стратегічним значенням м. Севастополь як головної бази Чорноморського флоту ВМФ СРСР 25 жовтня 1948 р. Рада міністрів СРСР видала Постанову № 403 «Про заходи щодо прискорення відновлення

Севастополя»¹⁷, п. 57 якої пропонував віднести Севастополь до категорії міст республіканського значення. 29 жовтня 1948 р. Рада Міністрів РРФСР схвалила Постанову «Питання міста Севастополя»¹⁸, а Президія ВР РРФСР прийняла Указ «Про виділення міста Севастополя в самостійний адміністративно-господарський центр»¹⁹, яким постановила виділити м. Севастополь у самостійний адміністративно-господарський центр зі своїм бюджетом і віднести його до категорії міст республіканського підпорядкування, а також зобов'язати Держплан РРФСР, Міністерство фінансів РРФСР, міністерства і відомства РРФСР надалі виділяти м. Севастополь у державному плані і бюджеті окремим рядком.

Найцікавішим і найдивнішим є, мабуть, те, що поняття «місто республіканського підпорядкування» не мало будь-якого закріплення в законодавстві СРСР (ще одне юридичне упущення більшовиків). Не існувало жодного союзного чи республіканського закону щодо правового статусу таких міст, так само як ні в ст. 14 Конституції РРФСР 1937 р., ні в у відповідних статтях інших радянських конституцій такі міста в переліку наявних адміністративних одиниць не зазначалися. Не з'явилося м. Севастополь в ст. 14 Конституції РРФСР і після 1948 р. Єдиним поясненням такого стану речей було те, що з точки зору радянської влади Севастополь просто став містом, яке фінансувалося напямую із республіканського бюджету окремим рядком, без зміни його юридичного підпорядкування чи правового статусу. Така точка зору також підкреслюється бюджетним законодавством РРФСР до 1954 р. та УРСР після 1954 р., місцевими актами Кримської області, а також тим, що жителі міста Севастополя після 1948 р. продовжували обирати своїх депутатів в Кримську обласну раду народних депутатів, а всі міські державні структури Севастополя продовжували підпорядковуватися Кримській області. Також у Великій радянській енциклопедії (1955 р.) в статті про Севастополь сказано, що це «місто республіканського підпорядкування Кримської області УРСР»²⁰.

Щодо самої категорії міста

республіканського значення як окремої адміністративно-територіальної одиниці, то вона вперше з'явилася лише в республіканських Конституціях 1978 рр. (в Конституції СРСР 1977 р. були залишені тільки переліки союзних республік, а також автономних республік, областей і округів). Так, в ст. 71 Конституції РРФСР 1978 р. містами республіканського підпорядкування записані лише міста Москва та Ленінград²¹, тоді як в ст. 77 Конституції УРСР 1978 р. – міста Київ та Севастополь²².

Тому, як і у випадку з передачею Криму, фактичний стан речей в СРСР підтверджував той факт, що насправді Севастополь як місто республіканського підпорядкування після 1948 р. залишався в складі Кримської області, і разом з нею був переданий в склад УРСР.

Варто відзначити ще останню територіальну зміну на Кримському півострові, яка відбувалася в 1955 р.: 3 березня 1955 р. був прийнятий Указ Президії ВР УРСР «Про перерахування Стрілковської та Щасливцевської сільських рад Кримської області в склад Херсонської області»²³, яким північні території Арабатської стрілки, які географічно належали Кримському півострову та перебували під юрисдикцією цих двох сільських рад Джанкойського району Кримської області, передавалися до складу Генічеського району Херсонської області. Таким чином, невеликий сектор Криму в ході цього мікротрансферу юрисдикційно перейшов до Херсонській області материкової України, і завдяки цьому в 2014 р. ця частина півострова не зазнала анексії, а залишилася в складі України.

З огляду на все зазначене вище виникають такі питання до апологетів теорії незаконної передачі Криму УРСР. Чому оспорується саме передача Криму в склад УРСР від РРФСР в 1954 р.? Чому не визнається саме цей Указ Президії ВР СРСР 1954 р., незважаючи на те, що він є одним із численних документів подібного роду, якими здійснювалися всі територіальні трансфери в межах СРСР²⁴? Чому російська сторона не визнає законною передачу Криму Україні, але одночасно

не заперечувала юридичну дійсність статусу Севастополя як міста республіканського значення та «мікротрансфер» 1955 р., якщо в усіх цих трьох випадках ці рішення так само приймалися Указами Президій, а не актами відповідних Верховних Рад?

Таким чином очевидно, що жодних формальних конституційних порушень в передачі Криму Україні в 1954 р. не було. Додатково хотілося б зазначити, що якби

1 Обращение Президента Российской Федерации // Президент России. События, 18.03.2014 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://goo.gl/OL99LX>

2 Мовою оригіналу: «В. Путин: (...) После революции большевики по разным соображениям, пусть Бог им будет судья, включили в состав Украинской союзной республики значительные территории исторического юга России. Это было сделано без учёта национального состава жителей, и сегодня это современный юго-восток Украины. А в 1954 году последовало решение о передаче в её состав и Крымской области, заодно передали и Севастополь, хотя он был тогда союзного подчинения. Инициатором был лично глава Коммунистической партии Советского Союза Хрущёв. Что им двигало – стремление заручиться поддержкой украинской номенклатуры или загладить свою вину за организацию массовых репрессий на Украине в 30-е годы – пусть с этим разбираются историки.

Для нас важно другое: это решение было принято с очевидными нарушениями действовавших даже тогда конституционных норм. Вопрос решили кулуарно, междусобойчиком. Естественно, что в условиях тоталитарного государства у жителей Крыма и Севастополя ни о чём не спрашивали. Просто поставили перед фактом. (...)».

3 Конституция (Основной Закон) Союза Советских Социалистических Республик : принята на внеочередной VII сессии Верховного Совета СССР IX созыва 07.10.1977 г. // Ведомости Верховного Совета СССР, 1977, № 41, ст. 617

4 Зокрема, Президія Верховної Ради СРСР: призначала вибори до ВР СРСР; скликала сесії ВР СРСР; координувала діяльність постійних комісій палат ВР СРСР; здійснювала контроль за додержанням Конституції СРСР і забезпечувала відповідність конституцій і законів союзних республік Конституції і законам СРСР; давала тлумачення законів СРСР; займалася ратифікацією і денонсацією міжнародних договорів СРСР; скасовувала постанови і розпорядження Ради Міністрів СРСР і Рад Міністрів союзних республік у разі невідповідності їх Закону; встановлювала та військові звання, дипломатичні ранги та інші спеціальні звання; надавала вищі військові звання, дипломатичні ранги та інші спеціальні звання; засновувала ордени і медалі СРСР та нагороджувала ними; встановлювала та присвоювала почесні звання СРСР; приймала до громадянства СРСР; вирішувала питання про вихід з громадянства СРСР і позбавлення громадянства СРСР, а також про надання притулку; видавала загальносоюзні акти про амністію і здійснювала помилування; призначала і відкликала дипломатичних представників СРСР в іноземних державах і при міжнародних організаціях; приймала вірчі і відкличні грамоти акредитованих при

зазначені думки щодо незаконності передачі Криму чи Севастополя від Росії до України відкрито висловлювались безпосередньо за існування самого СРСР, то за це тоді можна було б отримати покарання у вигляді позбавлення волі розміром від 6 місяців до 7 років, оскільки таке діяння, відповідно до кримінального законодавства СРСР, однозначно підпадало під ознаки антирадянської агітації та пропаганди²⁵.

СРСР дипломатичних представників іноземних держав; утворювала Раду оборони СРСР і затверджувала її склад, призначала і змінювала вище командування Збройних Сил СРСР; оголошувала в інтересах захисту СРСР військовий стан в окремих місцевостях або по всій країні, а також загальну або часткову мобілізацію; у період між сесіями ВР СРСР оголошувала стан війни в СРСР в разі воєнного нападу на СРСР або в разі необхідності виконання міжнародних договірних зобов'язань щодо взаємної оборони від агресії; здійснювала інші повноваження, визначені Конституцією та законами СРСР (ст. 121 Конституції СРСР 1977 р.).

5 Конституция (Основной Закон) Союза Советских Социалистических Республик: принята VIII (Чрезвычайным) Съездом Советов СССР 05.12.1936 г. // Известия ЦИК СССР и ВЦИК, № 283, 06.12.1936 г.

6 Відповідно до Конституції РСФРР 1918 р. вищою владою РСФРР був Всеросійський З'їзд Рад, який обирав Всеросійський ЦВК. Останній між З'їздами Рад був вищою владою РСФРР (ст.ст. 24, 28, 30). Аналогічне положення містилося в Конституції СРСР 1924 р.: «Верховним органом влади СРСР являється З'їзд Рад, а в період між З'їздами Рад – Центральний Виконавчий Комітет СРСР» (ст. 8). Ця ж сама логіка діяльності вищого органу державної влади СРСР існувала і між 1936 та 1977 рр., але чому в Конституції СРСР 1936 р. даний припис не отримав належної формалізації – невідомо. Фактично ж практика законотворення в СРСР в 1936–1977 рр., а також інші положення Конституції СРСР 1936 р. (Президія ВР СРСР в період між сесіями ВР СРСР звільняла з посади і призначала окремих Народних Комісарів СРСР за поданням голови Ради Народних Комісарів СРСР з подальшим внесенням на затвердження ВР СРСР, а також оголошувала стан війни в разі воєнного нападу на СРСР або в разі необхідності виконання міжнародних договірних зобов'язань щодо взаємної оборони від агресії; Рада Народних Комісарів СРСР була відповідальною і підзвітною перед ВР СРСР, а в період між сесіями ВР – перед Президією ВР СРСР – див. п. «е» і «к» ст. 49, ст. 65) все ж таки підтверджувало тезу про виконання Президією ВР СРСР повноважень ВР СРСР в міжсесійний період. Варто також додати, що в КНР до тепер зберігся цей радянський принцип державного будівництва: вищим органом державної влади в КНР є Всекитайські збори народних представників, які обирають зі свого складу Постійний комітет ВЗНП, який здійснює повноваження ВЗНП між їх сесіями (ст.ст. 57-69 Конституції КНР 1982 р.).

Див.: Конституция (Основной Закон) Российской Социалистической Федеративной Советской Республики: принята V Всероссийским Съездом Советов 10.07.1918 г. //

Собрание узаконений РСФСР, 1918, № 51, ст. 582; Конституция (Основной Закон) Союза Советских Социалистических Республик: принята II Съездом Советов СССР 31.01.1924 г. // [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://goo.gl/VMVLWT>; Constitution of the People's Republic of China (1982). <http://goo.gl/4q4mmj>).

7 Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки: прийнята Надзвичайним XIV Українським З'їздом Рад 30.01.1937 р. // [Електронний ресурс]: Режим доступу. — <http://goo.gl/HzygvB>; Конституция (Основной Закон) Российской Советской Федеративной Социалистической Республики: принята Чрезвычайным XVII Всероссийским Съездом Советов 21.01.1937 г. // Известия ЦИК Союза ССР и ВЦИК, № 20, 22.01.1937 г.

8 О передаче Крымской области из состава РСФСР в состав УССР : Постановление Совета Министров РСФСР от 05.02.1954 г., № 156 // ЦГА РСФСР.Ф259.0п.1.Д.645.Л.159. Подлинник.

9 О передаче Крымской области из состава РСФСР в состав УССР : Постановление Президиума Верховного Совета РСФСР от 05.02.1954 г. // Сборник законов РСФСР и Указов Президиума Верховного Совета РСФСР (1946—1954 гг.) — М., 1956. — С. 105.

10 О представлении Президиума Верховного Совета РСФСР по вопросу передачи Крымской области в состав Украинской ССР : Постановление Президиума Верховного Совета УССР от 13.02.1954 г. // ЦГАОР.Ф.7528.0п.85.Д94Л.9. Заверенная копия.

11 О передаче Крымской области из состава РСФСР в состав УССР : Указ Президиума Верховного Совета СССР от 19.02.1954 г. // Ведомости Верховного Совета СССР, 1954, №4, ст. 64

12 О передаче Крымской области из состава РСФСР в состав Украинской ССР : Закон СССР от 26.04.1954 г. // Ведомости Верховного Совета СССР, 1954, №10, ст. 343

13 О внесении изменений и дополнений в статью 14 Конституции (Основного Закона) РСФСР : Закон РСФСР от 02.06.1954 г. // Заседания Верховного Совета РСФСР (31 мая — 2 июня 1954 г.) — М., 1954. — С. 220

14 Про внесення змін і доповнень в статтю 18 Конституції (Основного Закону) Української РСР : Закон УРСР від 17.06.1954 р. // Заседания Верховного Совета Украинской ССР (16—17 июня 1954 г.) — К., 1954. — С. 137

15 Див.: О правовой оценке решений высших органов государственной власти РСФСР по изменению статуса Крыма, принятых в 1954 году : Постановление Верховного Совета РФ от 21.05.1992 г., № 2809-1 // Ведомости Съезда народных депутатов Российской Федерации и Верховного Совета Российской Федерации, 1992, N 22, ст. 1178; Заявление Верховного Совета РФ Верховному Совету Украины от 22.05.1992 г., N 2820-1// Ведомости Съезда народных депутатов Российской Федерации и Верховного Совета Российской Федерации, 1992, N 22, ст. 1183; О статусе города Севастополя : Постановление Верховного Совета РФ от 09.07.1993 г., № 5359-1 // [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://goo.gl/RE24uY>; О статусе города Севастополя : Заявление Совета Федерации Федерального Собрания РФ от 05.12.1996 г. // [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://goo.gl/HSxxPD>; Ответ Генеральной прокуратуры РФ депутату Государственной Думы Федерального Собрания Миронову С.М. от 18.05.2015 г., № Отв-22-4199-15/3411 // Фотокопия [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://goo.gl/Jwu6BR> та

ін.

16 Див.: Про Постанову Верховної Ради Російської Федерації «Про правову оцінку рішень вищих органів державної влади РРФСР щодо зміни статусу Криму, прийнятих у 1954 році» : Постанова Верховної Ради України від 02.06.1992 р., № 2397-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 33, ст. 480; Про Заяву Верховної Ради України стосовно рішень Верховної Ради Росії з питання про Крим : Постанова Верховної Ради України від 03.06.1992 р., № 2399-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 33, ст.481; Про заяву Президії Верховної Ради України про постанову Верховної Ради Російської Федерації від 9 липня 1993 року «Про статус міста Севастополя» : Постанова Президії Верховної Ради України від 10.07.1993 р., № 3375-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, N 36, ст.376; Про постанову Верховної Ради Російської Федерації «Про статус міста Севастополя» : Постанова Верховної Ради України від 14.07.1993 р., № 3378-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, N 36, ст.364; Statement by the President of the UN Security Council on the Complaint by Ukraine Regarding the Decree of the Supreme Soviet of the Russian Federation Concerning Sevastopol. (1993). <http://goo.gl/it1XY4>

17 О мероприятиях по ускорению восстановления Севастополя : Постановление Совета Министров СССР от 25.10.1948 г., №403 // Россия, Крым и город русской славы Севастополь: Документы и материалы 1783 – 1996. — Севастополь, 1996. — С. 55-56.

18 Вопросы города Севастополя : Постановление Совета Министров РСФСР от 29.10.1948 г., № 1082 // А-150. Оп. 1. Д. 225. Л. 253. Цікаво, що дана постанова була скасована 25.04.1968 р. Див. О признании утратившими силу некоторых решений Правительства РСФСР по вопросам государственного планирования : Постановление Совета Министров — Правительства РСФСР от 25.04.1968 г., N 264 // [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://goo.gl/Pd5piz>

19 О выделении города Севастополя в самостоятельный административно-хозяйственный центр : Указ Президиума ВС РСФСР от 29.10.1948 г, № 761/2 // Сборник законов РСФСР и Указов Президиума Верховного Совета РСФСР (1946-1954 гг.) — М., 1955. — С. 99

20 Большая советская энциклопедия: второе издание. — Т. 38 / Гл. ред. Б.А. Введенский — М., 1955. — С. 296

21 Конституция (Основной Закон) Российской Советской Федеративной Социалистической Республики : принята на внеочередной VII сессии Верховного Совета РСФСР IX созыва 12.04.1978 г. // Ведомости Верховного Совета РСФСР, 1978, № 15, ст. 407.

22 Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки : прийнята на позачерговій VII сесії Верховної Ради УРСР IX скликання 20.04.1978 р. // Відомості Верховної Ради УРСР, 1978, № 18, ст. 268

23 Про перечислення Стрілківської та Щасливцівської сільських рад Кримської області до складу Херсонської області : Указ Президії Верховної Ради УРСР від 03.03.1955 р. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://goo.gl/bl7wmK>

24 Наприклад, Указом від 12.10.1943 р. була ліквідована Карачаївська автономна область Ставропольського краю РРФСР, а її Учкуланський та частина Мікоянівського району передавалися в склад Грузинської РСР у вигляді новоствореної.

реного Клухорського району; Указом від 23.08.1944 р. створена Псковська область РРФСР, в яку було включено окремі території Естонської РСР і Латвійської РСР; Указом від 13.02.1956 р. зі складу Казахської РСР в склад Узбецької РСР був переданий Бостандикський район і частина земель Голодного степу; Указом від 20.04.1956 р. південна частина Джанибекського району Західно-Казахстанської області Казахської РСР була передана в склад Владіміровського району Астраханської області РРФСР; Указом від 11.01.1957 р. частини Душетського і Казбезького районів Грузинської РСР було передано в склад РРФСР тощо. Див.: О ликвидации Карачаевской автономной области и об административном устройстве ее территории : Указ Президиума Верховного Совета СССР от 12.10.1943 г. // ГАРФ. Ф. Р-7523. Оп. 4. Д. 198. Л. 79–80. Подлинник (на бланке ПВС СССР); Об образовании Псковской области в составе РСФСР : Указ Президиума Верховного Совета СССР от 23.08.1944 г. // Сборник законов СССР и указов Президиума Верховного Совета СССР (1938 г. — июль 1956 г.) — М., 1956. — С. 45—46; О частичном изменении границы между Казахской ССР и Уз-

бекской ССР : Указ Президиума Верховного Совета СССР от 13.02.1956 г. // Ibid. — С. 36—37; О частичном изменении границы между Казахской ССР и РСФСР : Указ Президиума Верховного Совета СССР от 20.04.1956 г. // Ibid. — С. 38; О передаче части территории Душетского и Казбегского районов из Грузинской ССР в состав РСФСР : Указ Президиума Верховного Совета СССР от 11.01.1957 г. // [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://goo.gl/LXeOty>

25 Згідно з ч. 1 ст. 70 КК РРФСР 1960 р. агітація або пропаганда, яка проводиться в цілях підриву або послаблення Радянської влади або вчинення окремих особливо небезпечних державних злочинів, розповсюдження в цих же цілях наклепницьких вигадок (клеветнических измышлений), що ганьблять радянський державний і суспільний лад, а також поширення або виготовлення чи зберігання в тих же цілях літератури такого ж змісту карається позбавленням волі на строк від 6 місяців до 7 років або висланням (ссылкою) на строк від 2 до 5 років. Див.: Уголовный кодекс РСФСР от 27.10.1960 г. // Ведомости Верховного Совета РСФСР, 1960, № 40, ст. 591

Статистика, факти, події

Затверджено Правила етичної поведінки державних службовців

Кабмін затвердив Правила етичної поведінки державних службовців. Про це, зокрема, йдеться у постанові від 11 лютого 2016 № 65.

Ці Правила регулюють моральні засади діяльності державних службовців та полягають у дотриманні принципів етики державної служби.

У своїй діяльності, йдеться у загальних положеннях, державні службовці повинні керуватися принципами етики державної служби, що ґрунтуються на положеннях Конституції України, законодавства про державну службу та запобігання корупції, а саме:

служіння державі і суспільству,
гідної поведінки,
добročесності,
лояльності,
політичної нейтральності,
прозорості і підзвітності,
сумлінності.

Під час прийняття на державну службу особа ознайомлюється з цими Правилами та зобов'язана їх дотримуватися у своїй подальшій службовій діяльності.

Служіння державі і суспільству передбачає:

- 1) чесне служіння і вірність державі;
- 2) забезпечення державних інтересів під

час виконання завдань та функцій держави;

3) сприяння реалізації прав та законних інтересів людини і громадянина;

4) формування позитивного іміджу держави.

Гідна поведінка передбачає:

1) повагу до гідності інших осіб;

2) ввічливість та дотримання високої культури спілкування;

3) доброзичливість і запобігання виникненню конфліктів у стосунках з громадянами;

4) недопущення, у тому числі поза державною службою, дій і вчинків, які можуть зашкодити інтересам державної служби чи негативно вплинути на репутацію державного службовця.

Добročесність передбачає:

1) спрямованість дій на захист публічних інтересів, забезпечення пріоритету загальногo блага громадян над особистими, приватними або корпоративними інтересами;

2) неприпустимість використання державного майна в особистих цілях;

3) недопущення наявності конфлікту між публічними і особистими інтересами;

4) нерозголошення та невикористання інформації, що стала відома у зв'язку з виконанням державним службовцем своїх

обов'язків, у тому числі після припинення державної служби, крім випадків, установлених законом;

5) недопущення надання будь-яких переваг і виявлення прихильності до окремих фізичних та юридичних осіб, політичних партій, громадських і релігійних організацій.

Лояльність передбачає:

1) добросовісність щодо виконання рішень Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України та державного органу, в якому працює державний службовець, незалежно від своїх власних переконань і політичних поглядів;

2) утримання від будь-яких проявів публічної критики діяльності державних органів, їх посадових осіб;

3) коректне ставлення до керівників і співробітників державного органу під час виконання державним службовцем своїх обов'язків.

Політична нейтральність передбачає:

1) недопущення впливу політичних інтересів на дії та рішення державного службовця;

2) відмову від публічної демонстрації політичних поглядів і симпатій;

3) дотримання вимог стосовно обмежень щодо політичної діяльності, встановлених законом стосовно окремих категорій державних службовців;

4) уникнення використання символіки політичних партій під час виконання державним службовцем своїх обов'язків;

5) забезпечення прозорості у відносинах з особами, що виконують політичні функції.

Прозорість і підзвітність передбачає:

1) відкритість та доступність інформації про діяльність державного службовця, крім випадків, визначених Конституцією та законами України;

2) для державних службовців першої та другої категорії:

ведення обліку телефонних розмов та особистих зустрічей з представниками політичних партій, народними депутатами України, суб'єктами господарювання або їх уповноваженими особами, а також надання інформації про такі розмови та зустрічі у порядку, встановленому законодавством про доступ до публічної інформації;

ведення обліку фактів використання транспортних засобів, майна, інших матеріальних та нематеріальних активів, наданих за рахунок фізичних чи юридичних осіб у службових цілях.

Сумлінність передбачає:

1) добросовісне, чесне та професійне виконання державним службовцем своїх обов'язків, виявлення ініціативи і творчих здібностей;

2) постійне підвищення рівня своєї професійної компетентності та удосконалення організації службової діяльності;

3) недопущення ухилення від прийняття рішень та відповідальність за свої дії та рішення.

За порушення цих Правил державні службовці несуть дисциплінарну відповідальність відповідно до закону.

Отримати низку послуг громадяни можуть онлайн завдяки Кабінету електронних сервісів

Кабінет діє на сайті Міністерства юстиції України. Зареєструвавшись на ресурсі mail.gov.ua, доступ можна отримати до наступних сервісів: «Державні реєстри» (послуги надання інформації з державних реєстрів та реєстраційні дії), «Державна реєстрація актів цивільного стану» (звернення у сфері державної реєстрації актів цивільного стану), «Прийом громадян за допомогою відеозв'язку» (спрощення спілкування громадян з державними установами), «Реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» (отримання інформації або реєстрація юридич-

них осіб та ФОП), «Діяльність арбітражних керуючих» (інформація про арбітражних керуючих, СЕЗАК), «Інформаційні системи» (отримання інформації загального характеру), «Електронний суд» (послуги судової системи, які надаються в електронному вигляді), «Електронний цифровий підпис» (замовлення електронного цифрового підпису), «Всі послуги» (перелік всіх послуг Кабінету. Можливість здійснювати пошук послуг за різними параметрами).

Джерело: minjust.gov.ua

ТЕТЯНА ТАТАРЧУК, ДМИТРО МІЦЕВИЧ,

*активісти
Чернівецької міської
молодіжної організації
«Клуб української молоді»*

«КУМ»: СПРИЯЄМО РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДІ

«БВ»: Розкажіть, будь ласка, про історію створення організації. З чого усе починалось?

Т.Т.: «Клуб української молоді» існує при Товаристві «Український Народний Дім в Чернівцях» з вересня 1997 року. На той час я ще не знала взагалі, що таке громадські організації, була дуже далека від того, а в Народний Дім потрапила тому, що мене сюди направили з технікуму легкої промисловості (нині коледж дизайну та економіки). Тут працював «Театр мод», ми влаштовували покази моделей, дефілювали. Діяв також гурток з бальних танців, де займалися і дорослі, і діти, працювали різні організації – було досить цікаво.

Ярослав Філяк – громадський активіст, нині заступник голови обласної організації «Комітет виборців України», почав запрошувати мене на засідання, що проводилися в Народному домі. У них брали участь представники різних громадських організацій, які діяли тоді при Народному Домі: «Запоріжжя», «Молодий рух», «Зелений світ Буковини», «Обнова», «Пласт», «Спілка української молоді», «Буковинський молодіжний блок», Клуб студентської молоді «Ровесник» та багато інших – молоді активні люди, які збиралися і обговорювали проведення тих чи інших спільних заходів.

На одному з таких засідань виникла ідея

створити організацію, яка б об'єднувала всі інші молодіжні громадські організації при Народному Домі. Її вирішили назвати «Клубом української молоді» (скорочено – «КУМ»). Цю ідею озвучила Софія Гулько, яка стала першою головою КУМу. Софія і зараз дуже активна, вона вже разом із сином бере участь у заходах організації.

«Клуб української молоді» збирався кожного тижня, ми створили координаційну раду, спільно обговорювали і проводили в Народному Домі різні заходи, тематичні вечірки, дискотеки для молоді.

У 2000 році ми вирішили офіційно зареєструвати організацію. У Статуті було зазначено, що «КУМ» має об'єднувати та координувати роботу всіх молодіжних організацій, що діють при Українському Народному Домі. З часом у цьому відпала потреба, бо більшість організацій самі зареєструвалися, деякі з них розпалися, і тому КУМ став існувати окремо. Зараз ми, власне, працюємо над змінами до Статуту. Нашу місію ми визначили як сприяння розвитку творчого потенціалу молоді, а серед напрямів діяльності виокремили чотири: культурно-освітній, соціальний, екологічний і національно-патріотичний. Завжди охоче долучаємося до заходів інших організацій у цих напрямках, також ініціюємо заходи самі і запрошуємо інших. Адже спільними зусиллями досягати поставленої мети значно легше,

цікавіше та ефективніше.

«БВ»: Хто є членами «Клубу української молоді»? Який у вас склад?

Т.Т.: У нас є кістяк – приблизно 10 людей, які найбільш активні, постійно працюють. Серед них і старі активісти. А так, зазвичай, склад постійно змінюється, адже молодь – це, переважно, учні, студенти. Поки вони навчаються – вони активні, ми починаємо тішитись, що нарешті прийшла зміна, а потім раз – і зміна поїхала. Звичайно, потім з'являються інші активні молоді люди – і так весь час.

У 2000 році ми розпочали проектну діяльність. Тоді ж написали і подали на конкурс один з наших найбільш вдалих проектів – про створення Чернівецької міської учнівської ради. Ідею запропонували Ігор Баб'юк, Ярослав Філяк та інші наші активісти. Це була дуже цікава модельна гра, попередньо ми все узгодили з управлінням освіти. Вони тоді, щоправда, поставилися до цього з обережністю, однак погодились. Ми залучили всі школи, у яких були проведені справжні вибори та обрані депутати від учнів. Це були дуже цікаві діти, активні, з масою ідей. Багато хто з депутатів перших скликань і надалі продовжив активну громадську діяльність, деякі з них працюють зараз в Народному Домі.

Чернівецька міська учнівська рада сьогодні також діє – вже як окремо зареєстрована організація. КУМ координує роботу учнівських депутатів та всіляко сприяє їй, допомагає у втіленні їхніх геніальних ідей та задумів.

Д.М.: Будьмо відверті, що у 2001 році не всім було чим зайнятися, тому енергія виходила у більш-менш адекватне русло. Зараз можливості у молоді просто найрізноманітніші, тому вони трохи менше зацікавлені в громадській діяльності, для них, можливо, вона є не зовсім зрозумілою. А 15 років тому Народний Дім був таким собі осередком активного життя – всі сюди приходили і щось хотіли робити. Це пов'язано і з іншими громадськими організаціями – не тільки з міською учнівською радою.

Мусимо також визнати, що у нас з'явилися конкуренти. Насправді це дуже добре, адже це здорова конкуренція. Молодь об'єднується за

інтересами, навколо якихось конкретних речей – вивчення іноземних мов, волонтерство, спорт, туризм, література тощо. У Чернівцях у цьому плані відбувається досить активний рух. Тобто у нас, в «Клубі української молоді», скажімо, є певна кількість людей, але вони також паралельно є учасниками інших «тусовок». Разом з тим, якщо виникає потреба у волонтерах, наприклад, у виборчий період («Клуб української молоді» активно займається просвітою молодих виборців), ми можемо досить швидко акумулювати достатню кількість людей для спільної роботи.

Т.Т.: Також від Різдва й до Миколая КУМ активно займається відновленням звичаїв та традицій українського народу. На Різдво ми збираємося, вивчаємо колядки, разом ходимо до друзів, знайомих, колядуємо. У цьому році ходили колядувати спільно з переселенцями. У нас є організація «Донбас український», так от ми їх запросили взяти участь – для них це нове. Хоча на Сході теж колядують, однак багато хто з них ніколи цього не робив, дехто чув і знає тільки найпростіші колядки. Не можу сказати, що ми теж одразу багато знали і вміли. Для прикладу, коли я прийшла в Народний Дім, то знала-дві-три колядки, перші роки ми з ними ходили. Потім поступово почали вивчати щось нове, щось додавати, удосконалюватись.

У нас немає постійного хору, який регулярно займається, проводить репетиції, просто є люди, які хочуть навчитися. Буває, що якийсь рік краще виходить коляда, якийсь скромніше – залежно від складу. Майже щороку маланкуємо. З Маланкою, правда, трохи складніше, тому що потрібен час для підготовки, адже це переберія. У нас є багато костюмів, ми їх самі придумуємо і власноруч робимо. Обов'язково проводимо свято для дітей до Дня Святого Миколая, кожного року придумуємо новий оригінальний сценарій. Взагалі зима – це дуже активний період. Потім – Шевченківські дні. Зараз от вже треба готуватися до майстер-класів з писанкарства.

Д.М.: Якщо говорити про роботу з дітьми і молоддю, то можна поставити знак «дорівнює» між заходами Чернівецької міської учнівської ради і заходами «КУМу», адже ми їх куруємо.

Запал у дітей дуже великий, однак з реалізацією ідей у них виникають труднощі. Їх постійно треба підштовхувати, щоб вони щось робили. Минулого року перед Великоднем ми провели акцію «Екологічний вибух» в парку ім. Юрія Федьковича. Були змагання між учнівською радою та асоціацією «Юні чернівчани», хто більше збере сміття. Участь в акції взяли близько ста дітей. Від міської ради був приз – 2,5 тисяч гривень, які ми вирішили, щоб нікому не було образливо, розділити на три школи-переможці. Наші діти були дуже задоволені організацією заходу, їм було весело, ми влаштували фотосесію.

Загалом, працюючи із школярами, ми намагаємося дати їм свободу дій, адже великою проблемою є те, що вони знаходяться під значним адміністративним тиском школи, і цей вплив уже дуже міцно засів у них в головах. Дехто дуже боїться шкільного керівництва, будь-що, що має проводитись, повинне бути узгоджене з дирекцією закладу. Так не повинно бути, тому ми працюємо над тим, щоб пояснити, що вони вільні люди і в поза уроками можуть займатися тим, чим хочуть, а не тим, до чого їх примушують. Тому ми даємо їм більше свободи. Є, звичайно, і певні рамки, але їх можна порушити, якщо буде відповідна аргументація.

Діти займаються різними напрямками – і культурою, і екологією. Ми їх спрямовуємо, намагаємося вчити – як реалізовувати проекти, як працювати з документами, як спілкуватись, з чиновниками, із ЗМІ, писати прес-релізи, статті. Вони ведуть сторінки в соцмережах. Це такі речі, які всім знадобляться у подальшому.

Нещодавно ми провели модельну гру «Рада Безпеки ООН-2016» на тему порушення територіальної цілісності України. У ній взяли участь шість учнівських команд, кожна з яких представляла країну, яку напередодні обрала шляхом жеребкування: КНР, Великобританія, Франція, Україна, РФ та США. Команди мали представити позиції своїх країн, відповісти на запитання та прийняти резолюцію. Учасники вчилися вести дипломатичні переговори, виступати, чітко і стисло висловлюючи свої думки.

«Клуб української молоді» – це організація, яка діє постійно, але конкретна діяльність в неї не завжди є стабільною. Залежно від проєкту можемо більше акцентувати свою увагу на тих чи інших речах. У нас досить часто відбуваються вибори, тому активно працюємо в напрямку просвіти молодих виборців. Наша основна аудиторія – це люди, які голосують вперше, тому свою діяльність, зазвичай, здійснюємо у вищих навчальних закладах. Приходимо в університет, організовуємо зустрічі з академічними групами, проводимо міні-лекції, роздаємо буклети. У 2015 році ми мали проєкт по парламентських виборах, у нас вже були активісти, які добре показали себе минулими роками. Ми провели для них навчання – тренінг для тренерів, вивчали виборче законодавство, а потім вже вони самі набирали собі команди людей, координували їхню роботу, збирали інформацію. Масштабним заходом стало підписання меморандуму про співпрацю між нами, зацікавленими громадськими організаціями, і адміністраціями трьох вузів міста Чернівці щодо недопущення фальсифікації під час другого туру виборів.

Цікавий проєкт у нас був у 2011-2012 роках. Він мав назву «Розмаїта Україна» і передбачав поїздки-обміни між молоддю з різних регіонів. У нас було три групи – з Чернівців, Одеси і Криму. Вони їздили один до одного в гості, знайомилися з містами, культурою, потім свої враження описували в есе. Були дуже цікаві і абсолютно різні учасники. Під час перебування в Чернівцях ми возили їх у Підзахаричі, що на Путильщині, познайомили з організаторами «Захарецького гарчика». Потім збірка цих есе була видана.

У 2014 році на фоні революційних подій і у зв'язку з тим, що всі себе почали розділяти на схід і на захід, ми зробили проєкт «Молодь України: ми долаємо стереотипи». Були також сформовані три групи активних молодих людей з Кіровограда, Херсону і Чернівців – журналісти, блогери – загалом 15 учасників. Вони відвідали по два міста і один раз приймали гостей у себе.

Перед тим, як їхати, говорили про свої стереотипи щодо того місця, куди їдуть.

Під час поїздок вони зустрічались зі своїми однолітками, спілкувались, знайомились з містом, а потім, повернувшись додому, надсилали свої відгуки у вигляді есе. Знову ж таки, всі учасники – різні люди, у кожного свій стиль написання, підхід, бачення. Вийшла чудова збірка. Про цей проект багато говорили. Багато хто, вперше приїхавши у Чернівці, ставився до міста і його мешканців з настороженістю, однак під час перебування тут ці побоювання зникали. Учасники ходили на телебачення, у них брали інтерв'ю, вони тут мали купу якихось пригод – було дуже весело. Ми змогли об'єднати цих людей і подолати їх стереотипи. Вони подружились, продовжують спілкуватись і зараз.

Зараз ми чекаємо результатів проекту щодо протидії корупції у вишах. У нас є група людей, які готові щось робити, які добре показали себе на виборах. Це має бути протидія не лише тим, хто вимагає хабар, а й тим, хто його дає. Після гучної події з підкупом виборців вузи готові діяти, але їм треба трохи допомогти. У цьому плані наша допомога буде незайвою. Щоб було цікавіше, ми ще підключили Кіровоградський педагогічний університет. Загалом ми маємо стабільних партнерів через діяльність Товариства «Український Народний Дім у Чернівцях», активно працювали з Кіровоградом, Херсоном, Миколаєвом. Ці міста є цікавими для донорів, оскільки рівень розвитку громадянського суспільства у нас значно вищий, ніж у них. Донору цікаво, коли хтось, хто щось вміє, іде до тих, хто не вміє, щось показує і після цього є певний результат.

Окрім цього, є багато заходів, які ми проводимо у позапроектний час. Вже близько п'яти років «КУМ» є регіональним партнером Міжнародного фестивалю документального кіно про права людини Docudays UA.

Весною він відбувається у Києві, хтось із наших представників їде туди, дивиться фільми, домовляється з експертами, цікавими людьми про зустрічі. Восени фестиваль починає мандрувати Україною. У грудні проводимо тижневий або півторатижневий фестиваль мандрівного кіно у Чернівцях, в рамках якого відбуваються покази фільмів, зустрічі з цікавими людьми, які приїжджають з лекціями,

фотовиставками.

Ми постійно долучаємося до проведення днів Європи в Україні. Їх відзначення від заходів одного дня ми перевели у досить масштабну площину. Протягом місяця відбуваються зустрічі з експертами, проводяться круглі столи, конференції, залучається активна молодь.

Минулого року ми проводили учнівську конференцію європейської освіти у Чернівцях – також спільно з учнівською радою. Серед заходів, які також організовуємо – День матері, тиждень толерантності... Влітку міська рада, управління молоді і спорту дають нам, зазвичай, певну кількість місць в «Ойкос». Там ми теж проводимо різні заходи, семінари з лідерства, вибори.

«КУМ» був дотичний до створення Студентської республіки, ми допомагали організовувати їм вибори. Окрім цього, ми розробляли «Кодекс честі студента». Спільно з міською учнівською радою спробуємо проводити адвокаційні кампанії. Запропонували також учням прочитати статтю «50 ідей для розвитку міста» і вибрати три ідеї, які можна було б втілити у Чернівцях. Вони цим зацікавилися і вже почали працювати над реалізацією однієї з них – створення мобільної бібліотеки. Приємно те, що чиновники йдуть назустріч. Ще п'ять років тому на школярів не звернули б уваги, а зараз з ними спілкуються на рівних. Зініціювали також показ документальних фільмів у школах. Кожен з депутатів учнівської ради домовився зі своїм директором, завучем. Тематика фільмів різна – освіта, захист прав дітей. У школах дуже позитивно поставилися до цієї ідеї, адже така форма набагато цікавіша, ніж звичайні лекції. Учні дискутують, вчаться висловлювати свою думку. Ми сподіваємося, що дасть позитивний ефект.

Загалом громадська діяльність ґрунтується на принципі «вода камінь точить». Треба постійно над чимось працювати, роками, і через 5-6 років буде видно результат. Головне – не здаватися.

Т.Т.: Специфіка громадської діяльності – ти робиш це все із задоволенням, тобі це подобається. Навіть великі перешкоди долаються з легкістю. Адже спільна мета, робота в команді і справжня дружба – це велика сила.

МАРИНА КОНЯК,

*керівник
Чернівецького обласного
громадсько-молодіжного
екологічного об'єднання
«Буквиця»*

СПІЛЬНИЙ ПРОСТІР ДЛЯ ВЗАЄМОДІЇ

З березня 2014 року до Чернівецької області постійно прибувають вимушені переселенці зі Сходу та Криму. На сьогодні в області перебуває понад чотири тисячі внутрішньо переміщених осіб, з яких більша частина – жінки та багатодітні родини, які зосередились переважно в місті Чернівці. Ними опікуються як державні профільні установи, так і волонтерські об'єднання: надають матеріальну допомогу, проводять психологічні тренінги, допомагають у працевлаштуванні.

В той же час більшість жінок-переселенок готові адаптуватись в новому середовищі, мають вміння та навички щодо виготовлення сувенірної та хендмейд-продукції і відкриті до опанування нових або удосконалення наявних. Багато жінок бажають працювати вдома, оскільки мають дітей дошкільного віку, стати самозайнятими або відкрити власну справу.

Чернівецьке обласне громадсько-молодіжне екологічне об'єднання «Буквиця» і Всесвітній рух «Еко-культура» успішно реалізували проект «Відкриття бізнес-простору задля подолання негативних викликів сьогодення» за підтримки Міжнародного благодійного фонду «Український жіночий фонд» (січень – квітень 2015 р). Ми організували роботу арт-майстерень для жінок-переселенок, виробляємо хендмейд-продукцію, створи-

ли жіночий клуб «Гонорна Торба», запустили інтернет-крамницю «Гонорна Торба» для реалізації виробів, напрацьовуємо нові спільні ініціативи, клуб постійно поновлюється новими учасницями. Співпрацюємо з міським та обласним центром зайнятості, після інформаційних днів та презентаційних майстер-класів до нас приєднуються і чернівчанки.

Для покращення туристичної привабливості Чернівців потрібна сувенірна продукція власного виробництва, тому потужний потенціал внутрішньо переміщених осіб, нове бачення та підприємницький досвід поживляють цю сферу послуг. Наша ініціатива щодо організації діяльності Творчих майстерень для внутрішньо переміщених осіб та безробітних жінок-чернівчанок для опанування різних технік виготовлення сувенірної продукції (вітраж, вишивка, бісероплетіння, пошиття еко-торбинок тощо) виявилась досить ефективною та корисною. Постійна участь у виставково-ярмаркових міських заходах сприяє посиленню туристичного потенціалу міста та забезпечує невимушену, м'яку адаптацію та інтеграцію переселенок і їх родин у громаду міста.

Більшість родин внутрішньо переміщених осіб прагнуть стати РЕСУРСОМ, а не проблемою для чернівецької спільноти, і залишитись жити та працювати на Буковині.

Для того, щоб вимушені переселенці,

більшість з яких жінки з неповнолітніми дітьми, адаптувались до нових умов життя в місті Чернівці та отримали можливість працевлаштування або самозайнятості, їм потрібно забезпечити навчальні та комунікаційні майданчики. Саме через організацію роботи арт-майстерень, клубу праці та спілкування «Гонорна Торба», впровадження інтерактивних механізмів розширення їх економічних можливостей, постійній участі у культурних, містських та екологічних заходах міста, створюються ефективні умови щодо подолання непередбачуваних негативних соціальних наслідків, сприяння налагодженню діалогу та порозуміння внутрішньо переміщених осіб з місцевою спільнотою.

Учасниці проекту отримали необхідні знання, уміння та практичні навички щодо організації конкурентоспроможної підприємницької діяльності, організації виробничого кооперативу, доступу до інтерактивних інструментів та механізмів збуту продукції власного виробництва, комунікаційних майданчиків, гнучкий графік роботи або роботу вдома, що дає змогу багатодітним матерям отримувати прибутки, виховуючи дітей.

Напрацьований досвід за проектом та вироблений алгоритм стратегії допомоги внутрішньо переміщеним особам сприяє подоланню аналогічних потреб в інших регіонах. Найактивніші жінки та молоді дівчата – випускниці перших арт-майстерень вже стали тренерками для наступних учасниць навчань, що сприяє залученню нових жінок до клубу, проводять майстер-класи у волонтерських центрах як для дорослих, так і для дітей.

Вже на початку 2015 року в Чернівцях було створено декілька громадських організацій, заснованих внутрішньо переміщеними особами.

Зі спільною ініціативою ми звернулись до Західноукраїнської філії Міжнародного фонду «Відродження». Отримавши низку консультацій та рекомендацій, ми сформува-ли спільне бачення наступних кроків та дій.

3 липня 2015 року по лютий 2016 року

Чернівецьке обласне громадсько-молодіжне екологічне об'єднання «Буквиця» спільно з громадською організацією «Донбас Український» здійснили проект «Спільний простір для взаємодії» за підтримки МФ «Відродження». Його мета – створення системи сталої інтеграції внутрішньо переміщених осіб у Чернівецькій області та місті Чернівці для комплексного вирішення їх гуманітарних та інших потреб шляхом організації діяльності інтеграційного центру для внутрішньо переміщених осіб в місті Чернівці, «Карпатського Воркшопу» та проведення арт-студій.

Загалом ми безпосередньо охопили понад 1000 осіб з представниць та представників внутрішньо переміщених осіб, які мешкають в місті Чернівці та Чернівецькій області. Вони отримали консультації, навчання, послуги, необхідну інформацію, взяли участь у різнобічних заходах.

П'ятиденний Карпатський Воркшоп «Зелені арт- та фітомайстерні» відбувся влітку для родин внутрішньо переміщених осіб на екофермі «Буковий Гай», що на хуторі Кошуя біля села Банилів-Підгірний Сторожинецького району Чернівецької області. Родинний відпочинок у поєднанні з отриманням нових знань, умінь, вражень, творчих пошуків та відкриттів отримали 36 учасників та учасниць з Донецької і Луганської областей та Криму – 15 дітей та 22 дорослих.

Загалом воркшоп – це навчальний захід, на якому, нарівні із семінарами, курсами та майстернями, учасники отримують знання самостійно. Від інших заходів такого типу воркшоп відрізняється високою інтенсивністю групової взаємодії, активністю і самостійністю учасників, актуальним досвідом і особистими переживаннями. Учасники використовують особистий досвід і професійні знання та вміння та діляться ними з іншими учасниками заходу. Серед основних методів і прийомів роботи – аналіз і розбір ситуацій, створення проектів і презентацій, «мозковий штурм», індивідуальні та групові вправи. При такій формі навчання наголос робиться на динамічне знання. Після закінчення

воркшопу у групі є певний інструментарій, модель поведінки в конкретній ситуації, а кожен учасник воркшопу отримує індивідуальне рішення конкретного завдання.

В рамках воркшопу для родин внутрішньо переміщених осіб проведено комплексну навчальну програму з основ виготовлення сувенірної продукції та видів її реалізації, мистецькі майстерні з ленд-арту, художнього розпису на камені, вітражу, фітомайстерні із правил збирання, сушіння та зберігання дикоросів, складання фітокомпозицій для фіточаїв. Всі учасники воркшопу окрім нових знань, умінь та навичок отримали оздоровчий ефект, познайомилися з місцевими мешканцями, дізналися про місцеві традиції, здійснили низку екскурсій.

Творчі майстерні клубу «Гонорна Торба» продовжуються в Чернівцях, у 2015 році в рамках конкурсосоціальних проєктів Чернівецької міської ради підтримано ініціативу «Спільні Дії для спільних Рішень».

Створено інтеграційний центр, в якому налагоджено надання безкоштовних послуг та консультацій з вирішення актуальних проблем ВПО у Чернівецькій області з залученням місцевих інституцій громадянського суспільства та волонтерських центрів.

Під час реалізації наших ініціатив були знайдені можливості для самозайнятості та працевлаштування жінок-переселенок, які мають власні творчі ідеї та бачення, бажають започаткувати власну справу і з готовністю долучаються до партнерства. Міський клуб «Успішна Чернівчанка» має багаторічний досвід успішних жінок-буковинок і вже залучає активних переселенок до діяльності, допомагає працевлаштуванню, долучає жінок та дівчат до участі у щорічному конкурсі «Успішна пані».

Під час зустрічей та обговорень з жінками-переселенками їх нагальних потреб та можливостей ми дійшли спільного висновку – об'єднати зусилля активної чернівецької громади, активних переселенок, спільних громадських та державних ресурсів задля вирішення нагальних потреб родин, які опинились в складних життєвих обставинах внаслідок переїзду.

Так, після проходження профільного навчання та консультацій із написання бізнес-плану для власного бізнесу в рамках проєкту Чернівецької обласної ради «Покращення умов життя та соціальна адаптація внутрішньо переміщених осіб в Чернівецькій області» за фінансового сприяння Європейського Союзу, багато учасниць нашого жіночого клубу «Гонорна Торба» пройшли конкурсний відбір власних ініціатив і отримали за рахунок цього проєкту необхідні технічні засоби для бізнесу: сучасні швейні машинки, перукарські приладдя, відкриття власної крамниці з власними виробами та сувенірною буковинською продукцією тощо.

Більшість родин внутрішньо переміщених осіб вже вважають себе місцевими мешканцями і планують залишитись на Буковині. Вони організували і продовжують організовувати власний бізнес, постійно долучаються до місцевих культурних, мистецьких, екологічних заходів та працюють у волонтерських групах для допомоги іншим родинам ВПО.

Ефективність напрацьованого досвіду та алгоритму стратегії роботи з внутрішньо переміщеними особами в Чернівецькій області постійно цікавить волонтерів з інших регіонів України. Завдяки нашим інтернет-сторінкам в соціальних мережах відбувається постійний зворотній зв'язок.

Наші сторінки:

<https://www.facebook.com/bukvitsaproject>
<https://www.facebook.com/marinika777>
<https://www.facebook.com/groups/artmajterni/>
<https://www.facebook.com/handmadechernivtsy2015>
<https://www.facebook.com/groups/1683764311859155/>
<https://www.facebook.com/donbass.ukrainian>

Контакти:

ЧОГМЕО «Буквиця»,
 Марина 067 373 0113; bukvitsa@yandex.ru

ГО «Донбас Український»
 Світлана 067 64 085 43
donbass.ukr@email.ua

Контакти для Арт студій
 Всесвітній рух «Еко-культура»
 Ольга 050 53 680 20 ekokulturatur@gmail.com

АНДРІЙ ТУЖИКОВ,

письменник, громадський активіст, голова громадської організації «Лабораторія культурних досліджень»

«ЛАБОРАТОРІЯ КУЛЬТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

«БВ»: Чим займається «Лабораторія культурних досліджень»?

А.Т.: ГО «Лабораторія культурних досліджень» займається міждисциплінарними культурологічними проектами та експериментує з різними культурними практиками. Сфера нашої діяльності – це дослідження культурного бекграунду та контексту, сучасне мистецтво, робота з локаціями, просторами та об'єктами, міжнародні та міжрегіональні колаборації, синтез нових культурних візій та субстанцій.

«БВ»: Коли і як виникла ідея створити таку громадську організацію?

А.Т.: Насправді виникла не ідея, а сформувалася потреба в інституціоналізації всіх культурних проектів, які я до того курував: це і творча група «Тролейбус», і перформативна ініціатива «Wade the crap», буковинський соціокультурний часопис «Quasi» та переклади сучасної німецької поезії. З часом стало зрозуміло, що потрібно створити такий собі фреймворк під одним дахом, за допомогою якого можна буде якісніше працювати з іншими громадськими організаціями, грантодавцями, фондами, владою. А досвід в отриманні кейсів керування громадською організацією я отримав, працюючи з MERIDIAN CZERNOWITZ. Це міжнародна літературна корпорація, яка займається культурним трафіком Україна – Німеччина –

Австрія – Данія – Ізраїль.

«БВ»: Кого об'єднує «лабораторія»? Це тільки молодь, чи учасниками є люди різного віку?

А.Т.: Це всі, хто брав і бере участь в проектах. Звичайно, є формальна участь в організації, зумовлена юридичними моментами, але загалом команда динамічна і змінюється від проекту до проекту.

«БВ»: Які заходи проводите (проводили, плануєте провести)? Про які цікаві проекти можете розповісти?

А.Т.: Нещодавно завершили проект «InteGracia» за підтримки Британської ради., мета якого – соціокультурна адаптація внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у Чернівцях та розвіяння стереотипів про «східняків» та «західняків», спільне усвідомлення культурної розмаїтості та, попри те, єдність культурного простору. До того був проект за підтримки NED: це був культурний візит до Кіровограда, який мав на меті посилення зв'язків культурних менеджерів з різних регіонів країни. Плануємо провести «URBAN EXPLORATION» у тролейбусному депо. Але ідея поки що кристалізується. Це мають бути публічні лекції, фотовиставка, DJ-set, лекторіум тощо.

«БВ»: Діяльність організації обмежується Чернівцями, чи «радіус охоплення» території ширший?

А.Т.: Як я вже говорив вище, був робочий візит до Кіровограду, плануємо і міжнародні колаборації.

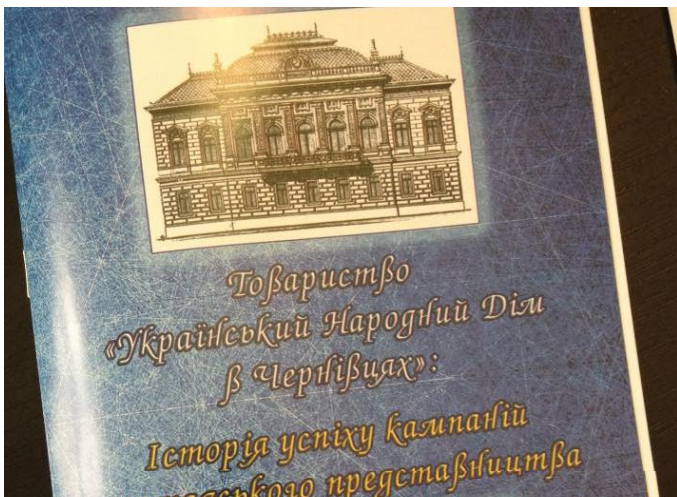
«БВ»: Чи співпрацюєте з іншими громадськими організаціями?

А.Т.: У першу чергу, звичайно, це Український Народний Дім у Чернівцях, зараз співпрацюємо з БАРР у проекті «Концептуальний парк» – це урбаністичний проект із привернення уваги до парку Шиллера. Міцний зв'язок і з Літературним целанівським центром та, власне, самим MERIDIAN CZERNOWITZ.

«БВ»: Чи маєте досвід співпраці (позитивний/негативний) з владними структурами? На Вашу думку, у якому форматі має відбуватися діалог «влада – громада»?

А.Т.: В кінці грудня минулого року ми здійснювали арт-інтервенцію до кінотеатру «Україна», в чому нам дуже допомогла міська влада, зокрема радник міського голови Ірина Карімова та департамент економіки, вони взяли на себе частину роботи, пов'язану з документами та орендою приміщення. Діалог «влада – громада» вже відбувається: електронні петиції, громадські слухання, оперативна роботи інформаційної служби міської ради. Тобто інструментарій вже є, решта – людський фактор. Це більш демократичне ставлення чиновників до нестандартних культурних проєктів, грамотне розуміння ситуації щодо роботи з владою у громади.

ІСТОРІЯ УСПІХУ КАМПАНІЙ ГРОМАДСЬКОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА ТОВАРИСТВА «УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ»

Дієвим інструментом впливу на органи виконавчої влади та місцевого самоврядування є адвокаційні кампанії, або кампанії громадського представництва – організовані дії, які громадяни чи громадські організації спрямовують з метою захисту своїх прав та інтересів, участі у прийнятті владних рішень, вирішення проблемних питань тощо. Важливу роль у цьому процесі відіграє громадська журналістика.

Власним досвідом у проведенні адвокаційних кампаній поділилося Товариство «Український Народний Дім у Чернівцях», видавши збірник статей «Історія успіху кампаній громадського представництва». Автори збірника – Ігор

Баб'юк, Дмитро Міцевич, Євгенія Олійник, Володимир Старик, Тарас Халавка та Антон Шкуро. Презентація збірника відбулася 19 березня 2016 року в рамках конференції «Механізми взаємодії громадськості з владою».

«Український Народний Дім у Чернівцях», як зазначають автори, уже тривалий час представляє інтереси громадськості у взаємовідносинах із місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування. Так, наприклад, з 2003 року при Товаристві діє рада громадських організацій та благодійних фондів, члени якої беруть активну участь у вирішенні нагальних соціальних проблем міста та області, активісти Народного Дому залучені до роботи у громадськихдорадчих органах при Чернівецькій міській раді та обласній державній адміністрації. Впродовж 2002-2005 рр. було розроблено перший проєкт Статуту міста Чернівці, стратегічний план розвитку громади міста, низку проєктів місцевих нормативних актів та положень, ініційовано проведення міського конкурсу соціальних проєктів, видано збірники методичних та нормативних документів, розроблено тренінгові курси з написання місцевих грантів, реалізовано ряд проєктів, спрямова-

взаємодію громадськості та представників місцевої влади.

Як зазначено у збірнику, сьогодні серед основних напрямків роботи товариства – підтримка організацій громадянського суспільства та самоорганізованих груп громадян; реформування місцевого самоврядування, зокрема у сфері покращення бюджетного фінансування на місцевому рівні та розробки моделі адміністративно-територіальної реформи, посилення впливу громадськості на прийняття рішень органами місцевої влади, інформування громадськості про перспективи євроінтеграції України, формування толерантних відносин між національними громадами краю, забезпечення прозорості виборчого процесу.

«Український Народний Дім у Чернівцях» має великий досвід проведення інформаційних кампаній. Впродовж 2011 – 2015 років активісти товариства розпочали та успішно впроваджують низку адвокаційних кампаній, спрямованих на просування принципів прозорості й підзвітності в діяльності органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування області.

З 2013 року Товариство почало навчати громадських активістів основам громадської журналістики, передавати власний досвід у проведенні адвокаційних кампаній. Було видано посібник «Основи громадської журналістики» та Хрестоматію практики громадської журналістики часів Євромайдану. У 2015 році в рамках проекту «Інструменти адвокації для активістів та журналістів» було проведено низку навчально-комунікаційних заходів, під час яких учасники – громадські активісти з Кіровоградської, Херсонської та Чернівецької областей отримали інформацію про правила підготовки і ведення адвокаційних кампаній та їх висвітлення, практичні поради від представників громадських організацій, представників ЗМІ та громадських журналістів, а також мали змогу на практиці застосувати набуті знання та навички.

Власне, у збірнику «Історія успіху кампаній громадського представництва» вміщено при-

клади найбільш важливих адвокаційних кампаній, серед яких – адвокаційна кампанія щодо запровадження конкурсного механізму підтримки неприбуткових організацій, дослідження доцільності тарифів на комунальні послуги, діяльність щодо прозорості бюджетів та пропозицій щодо використання бюджетних коштів.

Так, у 2005 році громадські організації міста, об'єднані в Громадську раду Українського Народного Дому, звернулися з пропозицією запровадити конкурсний механізм підтримки міською радою соціальних проектів та програм неприбуткових організацій, а також передбачити в бюджеті міста окремим рядком кошти для фінансування переможців конкурсу. Після тривалої адвокаційної кампанії міська рада прийняла відповідне рішення «Про затвердження Положення про міський конкурс соціальних проектів неприбуткових організацій» та доручила фінуправлінню при уточненні бюджету на 2005 рік врахувати кошти в сумі 60 000 грн. для фінансування діяльності громадських організацій-переможців конкурсу. Конкурс діє до сьогодні, його фінансування збільшено до 100 000 грн.

Друга історія успіху розповідає про кампанію, проведену представниками Народного Дому у 2007 році. Громадські активісти та експерти провели дослідження щодо доцільності тарифів на комунальні послуги. Результати аналізу викликали низку запитань до відповідних органів, що займаються формуванням тарифів та відповідають за надання комунальних послуг. Відсутність місцевих нормативних актів не дає можливості налагодити конструктивні взаємовідносини між надавачами та споживачами житлово-комунальних послуг; економічно необґрунтоване підвищення тарифів не вплинуло на підвищення ефективності підприємств житлово-комунальної сфери; мешканці міста не мають визначеної законодавством інформації про кількісні та якісні показники надання послуг з утримання будинків та прибудинкових територій – такі проблеми відзначили експерти у своїх висновках. Результат кампанії виявився ефективним та засвідчив, що одним з

оптимальних шляхів є запровадження механізму прозорого формування тарифів, який би надавав громаді можливість здійснювати контроль за якістю та кількістю наданих послуг. Окрім цього, представники Народного Дому також ініціювали захист прав мешканців міста від підвищення тарифів на водопостачання та водовідведення у 2006 році.

Ще одна історія успіху – діяльність щодо прозорості бюджетів та пропозицій щодо використання бюджетних коштів, яку Товариство «Український Народний Дім» розпочало у 2004 році. У цьому напрямку реалізовано низку проектів. Один з перших мав назву «Підтримка соціально важливих для міста Чернівців громадських ініціатив та створення прозорих і ефективних умов використання бюджетних коштів через залучення організацій громадянського суспільства», який мав на меті створити дієвий механізм співпраці між громадськими організаціями та органами місцевої влади, а також прийняття рішення Чернівецькою міською радою Положення «Про міський конкурс соціальних проектів та програм неприбуткових організацій». З 2005 року громадські організації долучаються до формування міського та обласного бюджетів.

З березня 2008 року Товариство спільно з обласною організацією «Комітет виборців» та Буковинським центром виборчих технологій здійснювали моніторинг діяльності органів міської влади щодо ефективності використання бюджетних коштів при підготовці до відзначення 600-річчя міста Чернівці.

Починаючи з 2013 року, «Український Народний Дім» спільно з десятима громадськими організаціями міста створили коаліцію «За про-

зорий бюджет міста Чернівці!», задекларувавши цим об'єднання зусиль та узгодження дій з метою забезпечення прозорості бюджетного процесу в місті. Завдяки наполегливій інформаційній та адвокаційній кампанії Народного Дому було проведено перші «справжні» громадські слухання щодо бюджету на 2015 рік. Важливим результатом кампанії стало також прийняття експертами Товариства рішення виконавчого комітету Чернівецької міської ради про обов'язковість висвітлення на веб-сайті міської ради у розділі «Фінанси міста» докладної фінансової інформації щодо використання бюджетних коштів.

За ініціативи представників Українського Народного Дому та громадських активістів проведено роботу із розробки нового Статуту територіальної громади Чернівців, який був затверджений 25 вересня 2015 року. Завдяки новій редакції статуту, де прописано чіткі процедури щодо організації та проведення громадських слухань, загальних зборів громадян за місцем їх проживання, консультації з громадськістю, проведення громадської експертизи тощо, мешканці міста отримали можливість реального впливу на рішення місцевої влади. У Статуті також прописано процедуру звітування депутатів міської ради та міського голови перед виборцями, подано перелік інформації, яка підлягає обов'язковому висвітленню на порталі міської ради. Окрім цього, громадяни мають змогу користуватися такими сучасними інструментами участі у місцевому самоврядуванні як електронне звернення та електронна петиція.

За матеріалами збірника «Товариство «Український Народний Дім у Чернівцях»: Історія успіху кампаній громадського представництва». – Чернівці, 2016

На фото: Конференція «Механізми взаємодії громадськості з владою»

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У І КВАРТАЛІ 2016 РОКУ

Відповідно до погодженого Нац-держслужбою України, Чернівецькою облдержадміністрацією та Чернівецькою обласною радою Плану-графіку підвищення кваліфікації на 2016 рік у Центрі за I квартал 2016 року за всіма видами навчання пройшли підвищення кваліфікації 421 особа. З них 19 державних службовців місцевих державних адміністрацій, 32 державних службовці територіальних управлінь центральних органів влади і 190 посадових осіб органів місцевого самоврядування.

Підвищення кваліфікації за професійними програмами спрямовується на вдосконалення правової, фінансово-економічної, соціально-гуманітарної, управлінської та іншої підготовки державних службовців, посадових осіб, депутатів, працівників підприємств, установ та організацій.

У I кварталі 2016 року за Професійними програмами підвищили кваліфікацію 13 державних службовців та 49 посадових осіб місцевого самоврядування. З них 45 – новообрані сільські голови та секретарі сільських рад.

За програмами постійно діючих семінарів навчання пройшли 30 державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування, з них державних службовців – 20 особи, посадових осіб органів місцевого самоврядування – 10 осіб.

На виконання Державної цільової програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері єврейської інтеграції та євроатлантичного співробітництва України на 2008-2015 роки, затвердженої постановою Кабінету

Міністрів України від 05.11.2088 №974 впродовж I кварталу 2015 року проведено навчання за програмою постійно діючого семінару «Англійська мова. Розмовний курс», який прослухало 17 державних службовців облдержадміністрації та посадових осіб органів місцевого самоврядування.

За програмами короткотермінових семінарів провчилося 329 осіб, з них 166 державних службовців, 131 посадова особа органів місцевого самоврядування та 32 державних службовці територіальних управлінь центральних органів влади.

На виконання Плану заходів з реалізації Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011-2015 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2011 року №1240, за програмою короткотермінового семінару «Запобігання та протидія проявам корупції в органах влади» провчилося 30 посадових осіб Чернівецької міської ради.

З метою забезпечення доступності, оперативності та врахування місцевих особливостей розвитку самоврядування було проведено навчання за програмою виїзного короткотермінового виїзного семінару «Державна служба в Україні та удосконалення управлінської діяльності» на базі 5 райдержадміністрацій області. В цих семінарах взяло участь 166 державних службовців райдержадміністрацій, 101 посадова особа органів місцевого самоврядування та 32 державних службовці територіальних управлінь центральних органів влади.